

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם הרב אליהו טרב מסלטון
תאריך: 21.10.98
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: ראיון עם הרב אליהו טרב מסלטון, רב וחזן בית הכנסת "בית יעקב" של יהודי סוריה ברחוב ראש פנה 3 בתל אביב. כבוד הרב, אליהו, הייתי מבקש בתחילה שתספר על הילדות שלך בסוריה. היכן נולדת במה עסקה המשפחה. בהמשך אשאל אותך שאלות כך שיהיה לנו ברור. הנושא המרכזי של הראיון הוא קליטה והיקלטות של יהודי סוריה בארץ. זה הנושא המרכזי. איפה נולדת? הרב אליהו מסלטון: נולדתי בדמשק, ב-27 בדצמבר 1929. גדלתי שם.

ש: באיזו שכונה?

ת: של היהודים.

ש: ברובע היהודי?

ת: ברובע היהודי שם. בגיל שנתיים וחצי הייתי שם בגנון, אפשר להגיד את זה. זה היה משולב ... ליהודים כמו כאן בארץ, החדר איך שקוראים לזה.

ש: מגיל שנתיים וחצי נכנסת ...

ת: לגנון ולחדר.

ש: כן, משולב.

ת: לומדים את האלף-בית, משהו כזה. בגיל חמש כבר לגן. אחר כך בית ספר תלמוד תורה. אני למדתי תלמוד תורה, בזמנו היה כיתות יותר גבוהות.

ש: תלמוד תורה זה משולב יסודי ותיכון?

ת: לא. ... שם לא היו תעודות גמר. אז עברתי לאליאנס. באליאנס למדתי, קיבלתי תעודת גמר בית ספר והמשכתי לתיכון.

ש: תיכון יהודי?

ת: אליאנס, של יהודים.

ש: אה, זה במסגרת התיכון?

ת: כן. בשנת 1945 ניסיתי לעלות ארצה.

ש: היית בן?

ת: הייתי בן 15, משהו כזה.

ש: לפני שאתה עולה ארצה, במה עסק אבא, המשפחה?

ת: אבא היה בתור שוחט ראשי של העדה.

ש: מה שמו של אבא?

ת: יעקב הכהן טרב מסלטון.

ש: כאן תעשה לי סדר קטן – קודם אמרו לי שהשם שלך הוא הרב אליהו מסלטון. אתה אמרת לי טרב.

תסדר לי את

ת: מסלטון טרב. זה שני השמות. בחוץ לארץ קראו לנו בשם מסלטון. ופה מסלטון טרב.

ש: וזה היה שם המשפחה, מסלטון?

ת: כן. מסלטון טרב.

ש: מה זה טרב?

ת: זה שם מחובר לשם המשפחה, מסלטון-טרב. שני השמות.

ש: הבנתי. בתעודת הזהות קוראים לך מסלטון-טרב?

ת: כן. אבל פה בקהל שהם לא מהעדה, מכירים רק בשם טרב. הרבנים וה... כולם יודעים מסלטון-טרב.

יש לנו מהמשפחה כמעט אפשר להגיד בכל העולם.

ש: זאת אומרת זו משפחה ...

ת: ... רבנים. יש לי תמונה למטה במשרד של הרבנים של המשפחה. במצרים היה לנו הדוד של ... הרב

יהודה כהן טרב, מסלטון-טרב.

ש: זאת אומרת, אני יכול להבין שזו היתה משפחה

ת: גם באמריקה יש מאותה עדה. גם במקומות אחרים. יש גם בברזיל, מקסיקו לפעמים ישנם שם, יוצאים

ובאים. משפחה מהשרשים, כמה דורות, כולם רבנים, דיינים, שוחטים, מוהלים, חזנים. עד היום ברוך

השם ממשיכה המשפחה.

ש: תגיד לי, מה המקור של המשפחה לפני שהגיעו לסוריה?

ת: לפני זה כנראה שזה מזמן גירוש ספרד

ש: השם הוא ספרדי במקור?

ת: לא. השם זה כינוי, מסלטון. אבל השם העיקרי היה טרב.

ש: מה הפירוש של טרב?

ת: זה שם, אומרים שזה גם כן אפשר להגיד שזה טראוב.

ש: טראוב? זה שם אשכנזי.

ת: הם קיצרו את זה לטרב. אבל מה, אנחנו כמה דורות בסוריה. ככה לפי מה ששמעתי ... היה. עד היום

יש הרבה קוראים להם משפחת טראוב. ...

ש: שהם יוצאי סוריה אתה מתכוון?

ת: כן. בגיל צעיר, לא אליאנס, כבר הייתי שייך לתנועה ציונית, החלוץ קראו לה

ש: היית כבר בתנועת החלוץ?

ת: כן. שם היינו מקבלים עיתונים יום-יום מהארץ. כל יום. בערב היה לנו מועדון והיה מגרש משחקים,

היו קבוצות של כדורגל ...

ש: אתה זוכר מדריכים אולי?

ת: אמנון היה. לא יודע איך שם המשפחה כי קראנו לו רק אמנון. המדריכה היתה רבקה. כשהיה אמנון

שם ביום פורים עשה לנו טיול בסוריה, כשאנחנו בני סוריה לא הכרנו את המקום.

ש: זה היה לחרמון?

ת: לא.

ש: לא לעבר החרמון?

ת: לא. אחרי דומא, היה שם קו של רכבת חשמלית

ש: דומא ...

ת: לא, דומא זה כפר ערבי באזור דמשק. יש שם את ג'ובה איפה שיש שם את מערת אליהו הנביא. אחרי זה יש את חראסתה, אחרי זה דומא. אחרי דומא הלכנו ברגל הרבה. הגענו למעין מים חמים. אנחנו לא הבנו, לא עיכלנו את זה

ש: כי לא יצאתם הרבה.

ת: לא שלא יצאנו. אפילו הגאוגרפיה וההיסטוריה, לא קראנו על זה. לנו זה היה הלם שהוא כן ידע ואנחנו לא ידענו. שהמדריך בא מכאן, מהארץ. היה לנו גם כן מורה לעברית באליאנס, גולדשמידט. אחד הבנים שלו נפל פה במלחמות בארץ, במלחמת השחרור אם אני לא טועה. שמנו ספר תורה פה על שמו, לעילוי נשמת כל אלה שנהרגו, נפלו במלחמות מהעדה. ... ספר גם כן גולדשמידט. הטיול הזה נמשך כל היום. בערב חיכו לנו במשפחה לסעודה וכולם דאגו מה קרה עם הילדים, למה לא באו, למה לא חזרו.

ש: הייתם קבוצה של כמה?

ת: כיתה.

ש: קבוצה של שלושים, ארבעים?

ת: יותר. ארבעים איש אולי. ארבעים ילדים, בנים ובנות. אחרי זה אני רציתי לעלות לארץ. שם הייתי אוסף כסף לקרן קיימת והייתי שולח לארץ.

ש: על אילו שנים אתה מדבר?

ת: '43, '44, '45. ב-'42 היינו פה בארץ שלושה חודשים, כל המשפחה. סגרנו את הדירה

ש: לצורך מה?

ת: בשביל אבא. לשחיטה.

ש: מה זאת אומרת? הוא עבר כאן קורס?

ת: לא יודע אם עבר קורס. הלך כל הזמן כששחט, אמרו לו – אין לך תעודה ... נכון, פה שם. נשארנו פה שלושה חודשים בירושלים. הלך ועבר בחינות. נכנס לבית המטבחיים, היו צריכים לתת תעודה מיוחדת למי שנכנס לבית המטבחיים בזמן הבריטים פה. אותו שלחו ...

ש: תעודה מאושרת על ידי הרבנות?

ת: הרבנות הראשית לישראל. שלחו מכתב לפי מה ששמעתי מבית הדין בדמשק לבית הדין בירושלים – אל תתנו לו עבודה כי לנו לא יהיה שוחט של פרות. פחדו לתת לשוחט אחר שישחט פרה ויקלקל אותה בשחיטה.

ש: רק הוא היה עושה טוב?

ת: הוא היה המומחה. הוא היה איך אומרים, לא כמו היום, הם קושרים את זה ... של הפרה

ש: היה צריך לעשות את זה באופן

ת: להפיל אותה והיו קושרים אותה ... והוא היה שוחט. אחרים פחדו לתת להם לשחוט שלא יגרם ... חזרנו בחזרה.

ש: בנקודה הזאת קצת מעניין אותי, אמרת שב-1942

ת: בזמן מלחמת העולם השנייה.

ש: כן. מי הזמין אתכם לשם? אבא אירגן את זה?

ת: לאן?

ש: את הקורס הזה, זאת אומרת את

ת: זה לא קורס.

ש: את ההשתלמות הזו? את קבלת ההסמכה?

ת: היה לנו בר-מצווה של הדוד ... שנפל במלחמת השחרור. היה בר-מצווה. אז הסבא היה אצלנו לפני זה.

היה בא כל שנה לבקר. אמא שלי היתה באה גם כן

ש: הוא לא היה ירושלמי?

ת: הוא עזב את סוריה בשנת '36 לירושלים. הפספורט היה מוכן, הכל היה מוכן. הוא הלך לקונסוליה

הבריטית, נתן לו שוחד שם. אז היה 10 לירות אם אני לא טועה או 20 לירות נתן. החתימו לנו את כל

המשפחה ובאנו.

ש: כלומר אתם עליתם באופן חוקי?

ת: הפספורט חוקי. בגבול רצו להחזיר. לא יכול להיות שמשפחה שלמה יסעו לפלסטינה. חייבים לחזור,

בשום אופן. פה גם כן שילמנו שוחד

ש: שלמונים.

ת: ונתנו לנו לעבור.

ש: בראש הנקרה אתה מתכוון?

ת: לא ראש הנקרה. מרג' עיון, משהו כזה.

ש: אה, במרג' עיון? היתה שם נקודת גבול?

ת: היה גבול גם כן. נעורה או משהו, אני לא זוכר. הייתי אז ילד.

ש: כן, הבנתי.

ת: פחות מ... בר-מצווה.

ש: אבל לא עברתם דרך לבנון ...

ת: לא. מדמשק, מכיכר מרזה, במונית עד ירושלים. יצאנו משם בשעה תשע בבוקר, בארבע כבר היינו

בירושלים.

ש: באתם מדרך...? דרך איפה נסעתם, זו השאלה? אתה לא זוכר.

ת: אני לא זוכר.

ש: טוב, לא חשוב.

ת: לא זוכר. אבל יצאנו בתשע בבוקר משם, בארבע אחרי הצהריים היינו בירושלים.

ש: ואבא היה שם שלושה חודשים אמרת?

ת: כן, היינו שלושה חודשים. הוא הלך הוציא תעודה להיכנס לבית המטבחיים.

ש: אצל מי הוא למד וקיבל את ההסמכה הזו?

ת: את התעודה הוא קיבל דוקא מהעדה החרדית בירושלים.

ש: טוב מאוד.

ת: יש לנו את התעודה, היא תלויה אצלי עד היום. כשהוא שחט על ידם הם ראו, היה כמה פעמים בבית המטבחים, אבל בסוף לא נתנו לו עבודה והיינו מוכרחים לחזור.

ש: אבא רצה להישאר אני מבין?

ת: אנחנו רצינו. באנו כולנו ביחד, רצינו. חשבו להשאיר אותי, להישאר בישיבה. אמרו לי שאני כבר מעל לגיל ...

ש: אה, מבוגר מדי. אתה רצית להישאר?

ת: זה לא ש, לא שאלו אותי. אז חזרנו חזרה לסוריה. כל המשפחה. אחרי כמה חודשים, הם דיברו בינהם כנראה לפני שנסענו, החליטו על אחי שהוא יותר צעיר ממני שהם מקבלים אותו לישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה בירושלים. אז הבריחו אותו. יצא, ברח עם קבוצה של יהודים שיצאו מדמשק.

ש: באיזו שנה?

ת: זה היה צריך להיות '53, אם אני לא טועה.

ש: 1953?

ת: 1943. סליחה.

ש: 1943 הוא בא

ת: היה צריך לעשות את הבר-מצווה שלו, הוא בא בגיל 11 אולי. אני רציתי לבוא לבר-מצווה שלו שלא יהיה איך אומרים לבד. אמנם הוא לא במקום זה, היה אצל הסבא שלי בירושלים.

ש: סבא שלך כבר גר בירושלים אני מבין?

ת: כן, בשנת '36 הוא עלה ארצה. שכונת נחלת אחים בירושלים. היה לו תלמוד תורה עצמאי, תלמוד תורה של האורפלים, הרב אברהם הלוי ... , חמו של הרב עובדיה.

ש: הוא נשוי לבת של הרב עובדיה?

ת: הרב עובדיה נשוי עם הבת שלו. חמו של הרב עובדיה.

ש: אה, כן, סליחה.

ת: הרב עובדיה, אשתו ואמא שלי היו אחיות. אז קיבלו אותו שם, הוא יצא, נסע, הגיע לארץ ... אחי, ואני רציתי לבוא לבר-מצווה שלו. בגבול נתפסנו. אבל היה לנו המבריה הערבי. היה איתנו אחד בשם פרג' לוזיה, יהושע לוזיה. אחיו היה בסוכנות בחיפה. הוא ברח עם המבריה. אנחנו נתפסנו. בלילה ירו עלינו, גם הסורים גם הלבנונים. היו עוד ארבעה

ש: רק שניה, לפני שאתה ממשיך, יהושע לוזיה, מה היה התפקיד שלו

ת: הוא גם כן היה בחלוצי שם.

ש: הוא היה מארגן את

ת: אמנם הוא עבד עם המשפחה שלו. היה להם קונפקציה, חולצות, מכנסיים. כשהוא הגיע לארץ, שנתיים אחרי שאני באתי, ראיתי אותו, היתה לו חנות הוא עבד כ... בקולנוע, היה על יד החנות ממש, על יד הקולנוע. הוא נפטר עליו השלום. היינו בבית הסהר. באותו הלילה שנתפסנו, הלבנונים רצו לקחת אותנו

לבית סהר אצלם, אבל הסורים בסוף לקחו. ביניהם היה ויכוח גדול. התחילו לתת מכות. אמנם אני הייתי הכי צעיר בקבוצה. לקחו אותנו בסוף למרג' עיון בלבנון. היינו שם שני לילות ושלושה ימים אם אני לא טועה. משם העבירו אותנו לחצביא. באותה החצר שם היו בית משפט, משטרה, בית סהר ומסגד. באותה החצר בחצביא.

ש: באותה תקופה היו יהודים שם בחצביא?

ת: לא. אבל בפעם הראשונה עד שנתפסנו ואיך נתפסנו, יצאנו בליל שבת לדרך.

ש: היה זה איפה?

ת: מלבנון, מבירות.

ש: זה היה באיזו שנה?

ת: '45.

ש: ב-'45 אירגנו

ת: אחרי חג הפסח כשמתחילים להפשיר השלגים, אז חצינו את נהר ... שם, שאני הגעתי עד הצוואר.

ש: עשיתם את זה ברגל, אני מבין?

ת: כן. עשינו את זה ברגל ...

ש: אבל תגיד לי, השיירה הזו היתה מאורגנת על ידי

ת: ארבעה חמישה אנשים היינו, לא יותר. עם המבריה.

ש: עם המבריה ארבעה חמישה אנשים?

ת: כן.

ש: זאת אומרת זה לא היה במסגרת מה שנקרא המוסד לעליה ב'?

ת: לא.

ש: פרטי?

ת: בתשלום.

ש: בתשלום למבריה, אבל באופן פרטי.

ת: כן.

ש: הבנתי.

ת: ביום שבת יצא האור, כבר לא יכולנו ללכת. אנחנו ישנו באיזו חורשה. כנראה אנשי הסביבה הרגישו.

באו שניים. פה, שם, פחדנו שלא ילשינו עלינו. שילמנו להם משהו. נתנו להם כסף ... אוכל גם כן. כבר

נגמר האוכל אצלנו ... כבר לא היה לנו ... חשבנו שאנחנו נהיה כבר בקיבוץ. ישבנו ככה עד הערב.

כשהחשיך, התחלנו ללכת ברגל. אנחנו הולכים. פתאום מכוניות צבאיות עם פרוג'קטור. התחילו לירות.

ש: סורים ולבנונים?

ת: כן. משני הצדדים.

ש: אבל זה בעצם היה

ת: המבריה רצה לברוח.

ש: אבל בעצם זה היה שטח לבנון.

ת: אנחנו כבר היינו אחרי הכביש. לא ידענו שכבר עברנו את הגבול ...

ש: הגבול אז היה ...

ת: לוזיה, עם המבריה הערבי, תפס אותו והלך, ברחו. אנחנו נתפסנו.

ש: בגבול אתה אומר, אני רוצה להבין. אם אתה אומר שהיו כלי רכב של סורים ולבנונים

ת: כן, משני הצדדים.

ש: ואתם כבר עברתם את, הייתם כבר בתוך ארץ-ישראל.

ת: היריות העמידו אותנו במקום, ואנחנו עוד לא ידענו. כנראה ... היה לערבים ... המבריה הערבי היה

מוסלמי. הוא יודע שכבר עברנו את הגבול, אז הוא רץ, ישר ברח. תפס אותו זה לוזיה, הלך איתו, אנחנו

נתפסנו. החזירו אותנו חזרה לכביש. הכביש זה כבר הגבול. הם רבו ביניהם מי יקח אותנו, הלבנונים או

הסורים. אנחנו לקחו אותנו הלבנונים. במשפט יצא לי שבועיים בית סהר, אני לא ראיתי את הדיון.

באמצע חודש אחד עם קנסות. בחצביא, עד הצהריים שם בחצר היה המקום פעיל. בית משפט, משטרה.

אחרי הצהריים היינו משלמים לשומר והיינו חופשיים בתוך החצר, לא להיות סגורים בתוך החדר. אז

נתנו לנו כל אחד ליום שלוש פיתות ושמונה, עשרה תמרים. זה היה האוכל שהיו נותנים לנו. אנחנו, היות

ושמעו כבר בשכונה של היהודים בדמשק שהגענו לבית הסהר, בבוקר מוקדם אבא הלך לבית הכנסת,

חיכה לו המוכתאר ליד הדלת של בית הכנסת בחוץ. אומר לו – הבן שלך בבית הסהר במקום פלוני. מפה,

אני עדיין חושב ... היתה הלשנה. פשוט הלשנה ונתפסנו.

ש: כן.

ת: העיקר, גמרתי את השבועיים, החזירו אותי ללבנון, לבירות, עיר הבירה, למשרד "אלאמן אלעאם".

ככה קוראים לזה.

ש: זה משרד הביטחון ...

ת: משרד ביטחון ... לא יודע איך קראו לזה, אלאמן אלעאם. השאירו אותי, הייתי שם לילה, נתנו לי שתי

שמיכות, ישנתי שם במשרד. קראו לאבא שלי מסוריה שיבוא.

ש: איך קראו לו, בטלפון?

ת: טלפון למשטרה ...

ש: ... שברובע היהודי

ת: מלבנון לדמשק. לבד בא לשם. בבוקר, כשפתחו את המשרד הוא בא. (שאלו) – אתה ... זה הבן שלך?

(ענה) – כן. ואחד ה... המשרד היה נעול שם, נתן לו סטירה כזו

ש: לאביך?

ת: אני בכיתי בדמעות. (נתן) לאבא, כן. אומר לו – איך אתה נותן לילד הזה לברוח? איך לא שמרת עליו?

פעם שניה אם הוא יברח, אותך אנחנו נשים בתוך בית הסהר. ... אותי ליד אבא וחזרנו חזרה לדמשק. זה

היה בשנת '45. המוכתאר היה ממשפחת רומנו, פרח רומנו. זה שהודיע לאבא שלי שאני בבית הסהר. יש

לו בן כמעט אולי בגיל שלי, משהו כזה. הוא קצת, שנה יותר מבוגר אולי. הוא ידע כבר שאני, איך

אומרים, הראש שלי כבר בעליה, לא רוצה להישאר בדמשק. בחורף לא היתה ברירה, היינו בבית. היינו

... היינו בשכונה. בקיץ, בחורים צעירים היו נוסעים ללבנון בשישי אחרי הצהריים. הולכים כמו, איך אומרים

ש: לבלות.

ת: ... קייצי, כן. כל אנשי לבנון ובירות הולכים להרי הלבנון לנופש שם. היו שוכרים דירות וחיים שם. אני הולך לשם לעליי. ... היה בעליי. פתאום אני רואה את הבן של המוכתאר על ידי. (שאל) – מה אתה עושה פה? – באתי לטייל. יש לי פה דודה. אני אצלה. מוצאי שבת או יום ראשון הייתי נוסע חזרה לדמשק. היה הגבול פתוח. היו מכוניות, אוטובוסים, רכבת

ש: בין סוריה ללבנון?

ת: כן. היה חוקי. כל היהודים

ש: המשטרה לא רצו תעודות?

ת: שום דבר. כלום כלום. בזמני לא היה. זה נמשך עד '47. לפני כיפור. השנה הייתי בבית. אחרי שנה הייתה לנו שכנה אחת שבעלה והילדים כולם היו כבר פה בתל אביב. הבנים שלהם יש להם היום שתי חנויות ירקות בכניסה לשוק התקווה מצד ימין. חלבי קוראים להם.

ש: מוצאם מחלב?

ת: הם מחלב. המוצא שלהם חלב, אבל שם המשפחה זה משענייה. הם קראו להם חלבי. משענייה-חלבי.

ש: אבל המקור שלהם משענייה?

ת: שם המשפחה משענייה, כן. בא הערבי, רצה לברוח איתו. באתי אני, העופות כבר היו מוכנים בשביל הכפרות כי שם אין להשיג עוף לבן. לא היה קל אז. כמובן הכל היה ... שהיה רואה עוף לבן, היה קונה שם בלול בצד בשביל כפרות. הלכתי, תפסתי אותו ... הגעתי לאברהם יצחקי ... אני נוסע. (אמר) – לאן? מה קרה? תעבור את החגים, אחרי זה. אמרתי לו – עכשיו אני נוסע.

ש: היית בן 17 כבר?

ת: בערך. בסוף '29 נולדתי. 29 בדצמבר '29. אפשר להגיד שזה שנת '30. ב-'47 ברחתי. אני לא ... לנסוע עם ערבי, אסע לבד. אני נוסע אליו. אבא השתכנע. אמר לי – זה כפרה, שלום. נשקתי לו את היד, אמא, אבא, שלום לאחים. יצאנו לדרך.

ש: אתה ו-?

ת: אני והשכנה ...

ש: כן.

ת: הגענו לשם. היה בדיוק סיפור כמו בשנה שעברה. יום שני היינו שם אצל הערבי בכפר.

ש: כפר ליד דמשק?

ת: לא, בלבנון, שהיינו צריכים לעבור את הכביש, את הגבול. אני רואה שאנחנו לא יוצאים לדרך. אמרתי למבריה – אם אנחנו לא יוצאים לדרך, אני לא אשאר פה בכפר לבד ... כיפור. ... משפחה, שם לא ידענו דתי או חילוני, כולנו יהודים. לא ידענו ספרדי או אשכנזי, כולם יהודים. כיפור, איך אני אשאר בלי תפילה? אמרתי לו – אני ... יש לי שם דודה. נתתי לו את הכתובת את הכל, אמרתי לו – מוצאי כיפור נגמור את הארוחה אחרי הצום, אני אוכל לצאת. וכך היה. יום כיפור הייתי ..., התפללתי שם בבית הכנסת

המרכזי עם הרב הראשי שם. מוצאי כיפור ישבנו לאכול. בדיוק איך שגמרנו את הארוחה, בא הערבי. – מוכן? – כן. יצאנו.

ש: אתה זוכר את השם של המבריה הערבי?

ת: לא. הגענו ללבנון. – טוב, תנוח קצת. ישנו אולי שלוש, ארבע שעות. אחר כך לקום וללכת לדרך.

ש: דרך אגב, איפה התארגנתם, איפה נחתם בלבנון? זה היה איזה שהוא מלון?

ת: לא, לא. איזה חדר ככה

ש: ברובע היהודי?

ת: לא. מקום רחוק מהעיר.

ש: הבנתי. ואיזו קבוצה הייתם? כמה?

ת: רק שניים, אני והיא.

ש: רק שניכם?

ת: כן, רק שנינו. לפנות בוקר, עוד חושך, נסענו ברכב. כמה זמן אחר כך פתאום הוא עצר. נו, יורדים פה.

ירדנו. – אם אתה רוצה אני אביא לך סוס או חמור כדי שלא תלך ברגל. אמרתי לו – לא, אני אלך ברגל.

ניתקע כמה שעות, אמרתי לו – אני הולך ברגל. לה הוא הביא אז סוס, תפס את הרסן

ש: בת כמה היא היתה?

ת: היא היתה אולי בת ארבעים. משהו כזה אולי. לא זוכר בדיוק. היא ילדה אז פה עוד לידה אחת אחר כך.

יש לה בת שהיא נולדה פה בתל אביב אחר כך. הגענו בשעות הצהריים בזמן שהפועלים במנרה היו

אוכלים בחדר האוכל. נכנסנו ל... . איך שנכנסנו, ישר הכניסו אותנו לנגריה. הלכו וקראו לכל העובדים

בנגריה מחדר האוכל מהר לנגריה.

ש: למה?

ת: מה מסתבר? הפעילו את כל המכונות, עשו רעש. אז מה? היה שם בפנים ביקורת ממשמר הגבול של

הבריטים. הפעילו את כל המכונות עד שהם הלכו. כך שהם בגלל הרעש לא נכנסו בכלל לנגריה. באו,

לקחו אותנו לחדר האוכל, נתנו משהו לאכול, משהו לשתות. העיקר כבר אחר הצהריים, כבר הגענו

לארוחת הערב. קיבלנו פרוסה עם ריבה, שתייה. הטנקר של הדגים ... אז הביא להם דגים למנרה. חזרנו

איתו לכפר גלעדי. היתה נקודת משטרה בין מנרה לכפר גלעדי. הודיעו לנו מקודם הנהג ועוד אחד איתו

שהלך איתנו את זה אני זוכר. לפני שהגענו לנקודה הוא אומר לי – תשכב שם, על יד הטנקר למטה.

תשכב. הוא גם כן נכנס ... בסדין על ידו. עברנו את המשטרה. אחרי כמה דקות יכולנו לשבת. ישבנו.

הגענו לכפר גלעדי ביום חמישי בערב. לא הכניסו אותנו לקיבוץ. שמו אותנו בקצה הקיבוץ, שם היו איזה

שני אוהלים. הכניסו אותנו לאוהל. יום שישי עבר עלינו שם ככה. אוכל הביאו לנו נשארנו שם

לשבת. בליל שבת הגיעו עוד אשה אחת עם בת אחת או שתי בנות איתה, מדמשק.

ש: איך הם הגיעו?

ת: גם כן ברחו. איך אני לא יודע.

ש: עם מבריה פרטי?

ת: כן. לא שאלנו אותם איך. למנרה? ישר לכפר גלעדי? לא דיברנו. יום שבת בסביבות שעה שלוש או ארבע, משהו כזה, באו לשאול מי יש לו תמונה. אני הייתה לי תמונה בכיס, נתתי להם. הדביקו אותה על תעודה, כתבו אליהו כהן. הכניסו כמה מילים, כתבו אליהו כהן. כפר גלעדי, במוצאי שבת יצאנו קצת ברגל עד ראש פנה. בדרך היו תמיד מכוניות נוסעות, אז כל הזמן הוא אמר לנו להסתתר ...

ש: תגיד לי, לפני שהגעתם לראש פנה, לא הכניסו אתכם לקיבוץ איילת השחר?
ת: לא.

ש: מכפר גלעדי ישר לראש פנה?

ת: כן. בראש פנה הכניסו אותנו למחסן, מתבן.

ש: איזה ריח היה שם למתבן?

ת: לא. ריח לא היה ... זה היה מוצאי שבת. לא, יום ראשון. יום ראשון זה היה ערב חג סוכות. האוטובוס הראשון שבא לראש פנה לנסוע, העלו אותנו על האוטובוס, ישר לחיפה.

ש: רק רגע. לפני זה יש לי שתי שאלות. אלף, המתבן הזה שבראש פנה, לא הרחת ריח של טבק? לא היה טבק?

ת: הייתי ...

ש: כן, אבל זוכרים לפעמים ריחות אפילו, זוכרים גם כן. לפני זה, כשהגעתם למנרה, בא מישהו ושאל אתכם איך הגעתם, מי אתם

ת: כן, הלא הגענו לשם עם הערבי. נכנס איתנו עד לשם בפנים. דיברו איתו בצד לבד ... הוא לא עשה לנו צרות והוא לא ביקש כסף ולא זה ולא זה.

ש: שאלו אתכם מאיפה באתם וכל הפרטים האלה שאלו אתכם?
ת: כן.

ש: נתנו לכם איזו תעודה שם, חוץ מתעודת הזהות שסיפקו לך?
ת: לא. במנרה כלום לא נתנו.

ש: במנרה שום דבר?

ת: לא.

ש: הסיפור הזה של התעודה

ת: כפר גלעדי.

ש: בכפר גלעדי כל הסיפור?

ת: כן.

ש: זאת אומרת לקחו מכם שם פרטים, רשמו אתכם באיזה שהוא מקום? במחברת או בספר?

ת: לא יודע. הם לקחו מאיתנו פרטים והכל, שמו אותנו באוהל בצד של הקיבוץ. לא נתנו לנו שום דבר להיכנס לקיבוץ. הכל הביאו לנו, שתיה, אוכל, עד האוהל. לא ראינו מה זה קיבוץ אפילו.

ש: הבנתי. בגדים החליפו לכם?

ת: כלום.

ש: תעודות שהיו לכם או כסף, כל מיני דברים?

ת: לא. היה לנו כסף, לא לקחו. לא אמרו, לא שום דבר.

ש: לא לקחו מכם שום דבר?

ת: לא. רק נתנו לי את התעודה. לה נתנו תעודה, משהו דומה לזה.

ש: הבנתי.

ת: הגענו לחיפה.

ש: למי הגעתם בחיפה?

ת: בחיפה ישר לסוכנות לקחו אותנו. בסוכנות היה אחיו של זה שברח איתי, קודם הוא בא. כשאני נפצעתי והוא ברח, זה אחיו היה שם מקבל.

ש: שמור?

ת: לוזיה.

ש: לוזיה מה, אתה זוכר? משה?

ת: את השם הפרטי אני לא זוכר. אבל הוא עבד שם בסוכנות. – שלום. – שלום. התחיל לשאול אותי, אני עונה לו. והוא – מה, אתה בא לצחוק עלי? אתה רוצה תעודת עולה? אמרתי לו - עד כדי כך אתה לא מאמין?

ש: לוזיה צעק עליך?

ת: כן. פתחתי את הדלת – רוזה, תיכנסי. השכנה. לא יודעת מילה בעברית. התחיל לשאול אותה, לחקור אותה פה שם, עד שהוא האמין שהגענו באותו רגע לחיפה ומה שעבר עלינו בדרך ממנרה לכפר גלעדי לראש פנה ועד לחיפה.

ש: יש לי שאלה – למה היתה הגישה הזו? למה הוא ניגש אליכם בצורה כזו של חוסר אמון? מה הסיבה?

ת: לא יודע למה.

ש: מה אתה חושב?

ת: לא יודע.

ש: מה אתה חושב שהוא ...

ת: אבל הוא מכיר את המשפחה שלנו. אנחנו משפחה ידועה בכל העולם, אמרתי לך.

ש: אז למה בכל זאת

ת: על מה אני לא יודע.

ש: מה הוא חשב, שאולי ניסיתם להוציא עוד פעם זכויות של עולה?

ת: מה היו הזכויות? סך הכל שמיכה של צבא ומיטה מתקפלת מקרש ובד. זה מה שהיתה העזרה של הסוכנות שם, מה שנתנו. כשקיבלתי אותה זה היה בירושלים אחר כך, מהסוכנות. זו כל העזרה שהיתה.

ש: והוא חשב שאולי אתם רוצים עוד פעם לקבל עזרה כאילו?

ת: לא יודע מה הוא חשב. העיקר, כשהוא ראה השכנה שלא יודעת שום דבר, הכיר אותה גם כן, המשפחה

שלי. – טוב, לאן אתה רוצה לנסוע?

ש: לוזיה שאל אותך?

ת: כן. אמרתי לו לירושלים. – לא, אני אתן לך רק לתל אביב. יש לך דודה בתל אביב, גרה בשכונת התקווה. אמרתי לו – אני רוצה לירושלים, יש לי שם סבא, דודים, דודות. יש לי אח שם. – אני לא נותן לך, רק לתל אביב.

ש: מה היתה הסיבה שלו?

ת: לא יודע.

ש: הוא לא הסביר למה דוקא לתל אביב ולא לירושלים?

ת: לא. נתן לשנינו לתל אביב.

ש: מה זאת אומרת נתן? מה הוא נתן לכם?

ת: אישור לאגד ...

ש: אה, אישור נסיעה. כרטיס נסיעה כאילו.

ת: כן, לאגד. אז היה, איך קראו לזה, השחר?

ש: השחר?

ת: בן יהודה דרום, לא יודע, לא זוכר.

ש: הבנתי.

ת: לא היה אגד. אגד, אחר כך חיברו את זה יחד. אגד, השחר, בן-יהודה – אשד קראו לזה. אחר כך אגד.

ש: כן.

ת: הבן-אדם הזה נתן לנו, לקחו אותנו לתחנה המרכזית בחיפה. עמדנו בתור. הגיע התור שלי, ביחד איתה, נשארנו בדיוק שני מקומות בספסל האחרון באוטובוס.

ש: המקומות אז היו מסומנים?

ת: לא, נשארנו רק שני המקומות האלה. – עלי! - לא רוצה לעלות. לספסל האחרון אני לא רוצה לעלות.

אני עייפה מאוד, לא רוצה, לא רוצה.

ש: מה היה בספסל האחרון?

ת: הלא הכביש לא היה כמו הכביש של היום ...

ש: אה, בגלל הקפיצה היא לא רצתה לשבת שם?

ת: כן. וזה ערב חג סוכות.

ש: של 1947?

ת: כן. בדיוק כמו שביום ראשון היה ערב החג. לא רצתה. אני בינתיים עליתי והוא ניקב לי את הכרטיס.

אני לא יכול לרדת, והיא לא עלתה. יצא האוטובוס, היא נשארה למטה ואני נסעתי לתל אביב. הגעתי לפה,

לתחנה הזאת ששם היתה.

ש: התחנה המרכזית הישנה של תל אביב?

ת: כן. בקיצור, חיכיתי אולי יגיע האוטובוס השני שהיא תגיע. לא רואה שום דבר. חיכיתי עד הצהריים.

כמעט שעה אחת אולי. ערב חג, מה אני אעשה. ראיתי אחד בן אדם מבוגר, גבוה עם זקן ג'ינג'י. הסתכלתי

מרחוק. ניגשתי ושאלתי אותו איפה אפשר להחליף פה כסף, יש לי כסף מסוריה ואני הגעתי עכשיו לכאן

ואין לי כסף לנסוע לירושלים. שאל אותי – מי יש לך בירושלים, את מי אתה מכיר? אמרתי לו, סיפרתי לו את הכל.

ש: בעברית?

ת: בעברית כן. בגלל זה לוזיה לא האמין, אני דיברתי עברית מהתפילה מהתנ"ך.

ש: למדת בבית הספר גם.

ת: בית הספר גם. היה גולדשמידט, היתה לנו שעה ביום עברית. טוב, לקח אותי ליד תחנה, אמר לי – תחכה פה, אל תזוז, אל תעלה לאוטו. פה במקום הזה תעמוד ותחכה. חיכיתי. הבן אדם הזה הלך, קנה כרטיס, הביא כרטיס, העלה אותי לאוטובוס, נתן את הכרטיס ביד של הנהג ואמר לו - תשמע, זה הגיע עכשיו. תשמור עליו. תראה איפה הוא רוצה לרדת, תוריד אותו. אמרתי לו – אני רוצה ליד "בית ישראל" ... בכניסה לגבעת שאול. לפני הכניסה לירושלים בדיוק, הכניסה לגבעת שאול מצד ימין. הוא אומר לי – אתה יודע? מכיר טוב? אמרתי לו – הכל בסדר.

ש: למה דוקא רצית לשם?

ת: כי שם הסבא שלי גר, בגבעת שאול. הוא היה הראש של השכונה שם. ואחי היה אצלו.

ש: הבנתי. תרשה לי כאן בנקודה הזו לעצור רגע, אני רוצה לשאול לגבי מה היה לך בסוכנות בחיפה? אתה אומר שלוזיה שאל אתכם שאלות ורשם אתכם, עשה איזה רישום, נתן לכם תעודות משהו, תעודות עולה?

ת: תעודת עולה כן.

ש: נתן לכם תעודת עולה.

ת: תעודת עולה כן.

ש: רשם אתכם, נתן לכם את הזכויות שלכם?

ת: לא, שום זכויות, כלום. רק כרטיס לתל אביב. זה מה שנתן לנו.

ש: דמי קיום ראשון?

ת: שום דבר. אף פרוטה. אחר כך לפנות לסוכנות איפה שנגיע. תל אביב, אני רציתי ירושלים. בתל אביב עליתי לאוטובוס, הגענו לירושלים, ירדתי ליד בית היתומים דיסקין.

ש: האוטובוס עבר שם?

ת: הדרך שלו שם.

ש: אה, זו הדרך שלו?

ת: הדרך הראשית, הכניסה לירושלים. עד השער, ... לירושלים שם, זה בית היתומים דיסקין, בדיוק ליד הכניסה לגבעת שאול. הכביש יוצא ככה, נכנס אוטובוס, מפה ש: עולים לירושלים, נכנסים שמאלה.

ת: פה הכניסה לגבעת שאול מצד ימין. איך שנכנס האוטובוס לירושלים, פה בצד הזה גבעת שאול מימין

...

ש: אה, בכיוון של קרית יובל אתה מתכוון, נכון?

ת: כיוון ירושלים, רחוב יפו.

ש: השכונה הזו היתה אם כך בכניסה לירושלים?

ת: כן. גבעת שאול. אני ירדתי שם, הלכתי לפי מה שאני זוכר לאיפה שהבית. אמנם הוא לא היה גר שם כשהיינו ב-42', אבל באותו הזמן הוא קנה את הבית שם

ש: והוא הראה לכם איפה הוא קנה?

ת: הוא הראה לנו איפה הוא קנה ואני זכרתי איפה המקום בדיוק. רק מה? אותו היום השתנה עלי המצב איך היה הבית, הכניסה, ואיך שאני הגעתי. קודם היתה גדר חיה, עם פרחים כמו שעון. זו היתה הגדר החיה. כשאני הגעתי בערב חג הסוכות, היתה כבר גדר בטון. אבל הסימטה אותה הסימטה ואני מסתובב ליד הבית, ליד החצר, רואה פעם ראשונה, שניה, שלישית, זהו זה המקום, לא זה המקום. בסוף קראתי בשם של אחי, בשם הדוד שלי זכרונו לברכה. פתאום אחי ממולי. רק מה, הוא כבר היה לבוש חליפה לבר מצווה. אני לא הכרתי אותו. כשקראתי בשמו ישר קפץ עלי.

ש: אתה ממש לא הכרת אותו?

ת: לא. הוא הכיר אותי. אפילו אולי מהקול שלי. הם כבר היו לבושים להיכנס לבית הכנסת ולהתפלל לחג הסוכות. בליל חג הסוכות עברנו שם בסוכה, הכל טוב ויפה. הלך הדוד שלי זכרונו לברכה, הודיע לדודה שלי שהיתה גרה בנחלת אחים למטה, שכונת הכורדים קוראים לזה. היתה לה דירה בשכירות שם אצל בעל בית אחד. אז יום אחד באו לראות אותי. בדיוק למחרת החג, הסבא זכרונו לברכה, נתן חצי לירה למוכתאר של גבעת שאול, והוא סידר לי תעודת זהות.

ש: תעודת זהות בריטית?

ת: כן. עד היום יש לי אותה, על שם אליהו כהן. שלושה ימים הייתי סגור בבית עד שהגיעה התעודה. הגיעה התעודה, יום שבת ירדתי לעיר ... עם הדוד זכרונו לברכה.

ש: כשאתה אומר ירדת לעיר אתה מתכוון ...

ת: ברגל, מגבעת שאול

ש: דרך רחוב יפו

ת: ליד קופת חולים שם, ברחוב לא הנביאים, אלא זה בין רחוב הנביאים לרחוב גאולה, יש את מרפאת שטראוס שם.

ש: כן.

ת: לידה היה שם של בני עקיבא הפועל המזרחי. ביום שבת. דיברו איתי פה שם, דיברתי עברית מה שידעתי. אז היה להם טיול. למחרת בבוקר, יום הושענא רבה בבוקר אחרי התפילה היה להם טיול לים המלח, בבני עקיבא. שאלו שם את החברים והחברות מי מוכן לוותר על הנסיעה שלו בשביל לקחת את העולה החדש, שיראה את זה. לקחת אותו לטיול איתם. ... שני אחים, אח ואחות שהיו גרים שם בגבעת שאול, קמה הבת, אחותו של הבחור, ואמרה – אני מוותרת, בבקשה תן לו את הכרטיס שייסע. למחרת בבוקר בדיוק לפני הזמן הביאה לי את הכרטיס. אחר כך אני שילמתי לה. יצאנו לטיול לים המלח. מים המלח יש לי אפילו תמונה עד היום – בים עם עיתון ביד, קורא. גמרנו את הטיול, חוזרים בחזרה. אותו הזמן גאולה כהן ברחה מבית הסהר. היתה אזעקה בדרך לפני שנגיע לירושלים

ש: היא ברחה מבית לחם, מבית הסהר לנשים?

ת: כן, היא ברחזה באותו הזמן. הבריטים חיפשו באוטובוסים.

ש: הייתם כבר בדרך חזרה מ... לירושלים?

ת: כן, מים המלח. הסתכל החייל שבדק, רואה אליהו כהן. וזו גאולה כהן שברחה. התחיל להסתכל וכולם באוטובוס, כל הבחורים, התחילו לרעוד. פחדו שלא יתפסו אותי. ... שם שלח מישהו לקרוא לקצין שלו. עלה הקצין, ניגש אלי, הסתכל על התעודה, הסתכל עלי. התמונה הכל בסדר. על התמונה לא שאל שום דבר, רק הסתכל והסתכל הלך, נתן את האו.קיי.

ש: שיחרר אותך?

ת: נגמרה האזעקה, נסענו חזרה. המשכנו לירושלים. בירושלים אגד היה באמצע רחוב יפו, איפה שהצטלבות קינג ג'ורג', רחוב שטראוס, רחוב יפו. היתה שם תחנת אגד.

ש: שניה לפני זה אני רוצה להבין משהו. אתה אומר שהיתה אזעקה. מה זאת אומרת אזעקה? עצרו את התנועה ברחובות?

ת: עצרו את התנועה. כשיש אזעקה עוצרים את כל התנועה.

ש: בכל האזור?

ת: בכל העיר. בכל מקום.

ש: הייתם כבר ממש בכניסה לירושלים?

ת: לפני הכניסה לעיר.

ש: אה, ממש?

ת: כן.

ש: הבנתי.

ת: אז היו חיפושים. היו מחפשים אחרי גאולה כהן. הגענו, ירדנו מהאוטובוס ברחוב יפו, אז היתה התחנה של אגד שם. מול החנות של בוכמן. היה חייט, מוכר בדים, מוכר חליפות, בוכמן. איך שאנחנו יוצאים מאגד למחנה יהודה לקחת אוטובוס קו 11 לגבעת שאול, אני רואה אוטובוס אגד שנוסע לכיוון תל אביב. ... יד, הוא עצר. – לאן? לתל אביב? – כן. עליתי. ... קורא לי – אליהו, אליהו, ערב חג, יכינו וזה. אמרתי לו – אני חייב לנסוע לשם.

ש: למה רצית לנסוע?

ת: שפה הדודה שלי מסוריה והילדים שלה. אני יודע שהעדה שלה שם כולם היו בשכונת התקווה. שמחת תורה עושים די יפה. כמו בחוץ לארץ. וזה היה ככה. יצאו ספרי תורה מבית הכנסת של הדמשקאים, בית כנסת אחר. הלכו עם ספרי תורה, עם אלה ש... "סייף ותָרס", חרב ומגן. עשו את זה כל הדרך מבית הכנסת של הדמשקאים בתוך התקווה עד תחילת התקווה. עברו שם משאיות של ערבים. בדרך היו עם הבקשות, עם השירים, מה היו אומרים? "בן-גוריון, לָא תִקְסֵם. עֲנֵדְךָ שבאב תִּשְׁרַב דֵם". הבנת את זה? בן-גוריון אל תיקח ללב, אל תפחד. יש לך בחורים, תשתה להם את הדם. אלה פחדו, חזרו בחזרה ליפו.

ש: כשראו את הקריאות האלה.

ת: כן. הם היו גרים אחרי התקווה. יש שם את שכונת כפר סלמה ...

ש: כן, כן.

ת: היום קוראים לזה כפר שלם. יש שם שיכונים גדולים משותפים, הכל. זה היה ביום שמחת תורה. אחרי שמחת תורה בלילה אני נסעתי חזרה לירושלים. לא לקח הרבה זמן. מסוכות, זה היה נובמבר, הכריזו על הקמת המדינה. אני הייתי אז בירושלים.

ש: תרשה לי שניה אחת לשאול – למה היית צריך לרדת בתל אביב כדי לחגוג את שמחת תורה? הרי אמרת לי ששם בירושלים היתה שכונה של יהודים סורים ...

ת: כן, אבל לא ... אח שלי. אבל אין דמשקאים שם.

ש: אה, לא היו דמשקאים?

ת: לא. הסבא שלי מחלב. הוא אמנם מסוריה אבל חלב זו עיר אחרת ודמשק עיר אחרת.

ש: לא היו שם חלבים?

ת: לא. היו אולי זקנים. אני רציתי לבוא עם הצעירים פה בשכונה, עם החברים והמכירים מבית הספר, מהשכונה

ש: שאותם אתה מכיר מדמשק.

ת: כן. בגלל זה. ידעתי. וזו באמת היתה השנה האחרונה שעשו את הדבר הזה. יותר לא היה עם "סייף ותרס" ועם ספרי תורה וקישוטים כל הדרך.

ש: וזה היה נהוג, ככה עשו את זה כל השנים?

ת: כל השנים בדמשק עשו את זה.

ש: בסדר, אבל אני מתכוון גם בארץ הם העבירו את הנוהג הזה?

ת: בארץ אני בטוח שהם עשו דבר כזה אבל זו היתה השנה האחרונה שלא עשו יותר דבר כזה. נכנסו כבר למלחמת השחרור.

ש: אבל זו נקודה מעניינת הנוהג הזה. אתה מספר לי שעשו גם פה את הנוהג הזה.

ת: כן.

ש: השאלה היא, אתה לא ידעת אם עשו את זה בשנים קודמות?

ת: לא. לא שאלתי. אבל בסוריה היינו עושים את זה יפה מאוד. היינו בונים סוכות ממש ברחובות, קישוטים, שטיחים, ירק. היינו מקשטים את זה במיוחד. היה משהו יפה מאוד. אבל מה

ש: היתה חגיגה

ת: היתה חגיגה ממש, עם אוכל והכל. היו מכבדים בשתייה, עראק, הכל. פירות ירקות, הכל היינו שמים.

ש: אז אתה אומר שאת הנוהג הזה הם העתיקו כאן

ת: מסוריה, מדמשק.

ש: מסוריה הביאו אותו הנה?

ת: כן. אבל אני לא יודע אם בשנים קודמות עשו אותה ...

ש: בכל אופן ב-47' הם עשו את זה, לאחר מכן לא ראית את זה יותר?

ת: לא, בטח שלא. התחילה מלחמת השחרור

ש: או.קיי, אחרי שנגמרה המלחמה

ת: אחרי מלחמת השחרור ... כל אחד, איפה כל אחד ... היה מי שנפל לו בן, מי שזה מי שזה. הם היו כבר ... לעשות דברים כאלה. היו עושים את זה בתוך בית הכנסת כבר. אז הכינו מאכלים קובה, סלטים, בקבוקים עם שתיה, הכל.

ש: אבל הענין של התהלוכה הגדולה

ת: זה כבר לא ראיתי ולא שאלתי ולא שמעתי יותר.

ש: זו נקודה נחמדה מאוד שפעם ראשונה אני שומע עליה.

ת: אני גרתי פה מזמן, אחרי שהשתחררתי מהצבא בשנת 52'. לפני זה ההורים גרו פה בתל אביב, הם לא גרו בירושלים. לקחתי להם דירה שם, שכרנו. חיכינו עד שתיגמר הבניה. בסוף באו אנשים לאבא – איפה אתה הולך בירושלים? יבוא אח שלך תעבדו ביחד כמו שעבדתם בסוריה. שכנעו אותו לנסוע לירושלים לגור פה. חיכינו לקבלן עד שהוא גמר את הדירה, השכיר אותה עד שהכניס לנו קצת כסף. וגרנו פה.

ש: זו נקודה מעניינת כי פה אתה מספר לי איך המשפחה נקלטה כאן.

ת: כן.

ש: יש לי שאלה אחת בקשר לעזרה אולי שקיבלתם ממישהו. מי עזר לכם פה?

ת: פה הם הגיעו בליל הסערה שהייתה וחשבו שיטבעו בים באותו הלילה, בליל שבת בחורף. באותה השנה שראו פה שלג בתל אביב, בחיים שלהם לא ראו. באותה שנה היה שלג פה.

ש: אתה מדבר איתי על 1951?

ת: אולי לפני זה גם.

ש: 50'? אחרי קום המדינה בכל מקרה.

ת: כן, אחרי קום המדינה. חשבו שהם טובעים.

ש: כן. והיתה עוד סירה אחת שטבעה עם משפחת לוזיה.

ת: זה לפניהם.

ש: אה, הם הגיעו לפניהם.

ת: הסירה שטבעה היתה לפניהם. הם באו שבועיים אחרי זה, משהו כזה.

ש: הם הגיעו דרך הים?

ת: דרך הים לאכזיב.

ש: מאיפה הם הגיעו, מלבנון?

ת: דרך לבנון.

ש: בירות שם?

ת: כן.

ש: מי אירגן להם את זה?

ת: לא יודע.

ש: זה היה פרטי או שעם המוסד לעליה ב'?

ת: לא. הם שילמו טבין ותקילין עד שבאו.

ש: אני מבין ממך שזה היה מה שנקרא פרטי?

ת: פרטי, אבל מאורגן. הרבה משפחות באו. 70 איש באו ...

ש: באותה סירה אחת?

ת: ככה אני שמעתי. לא ראיתי. אבל מה, באכזיב היה בן דודה של אמא שלי שם שגר ממש על החוף. משפחת ששון. קראו לו אברהם ששון.

ש: זה נשמע מעניין. מה זאת אומרת גר על החוף?

ת: ממש. החוף היה, ... אני אגיד לך, מהמדרגות היה כבר נכנס לים.

ש: הוא גר בכפר הערבי אכזיב?

ת: אכזיב קראו לזה. כן, בכפר הזה.

ש: בכפר הערבי?

ת: בכפר הזה הוא גר שם.

ש: לבד?

ת: לא. היו עוד משפחות אחרות שם. אבל הוא היה גם מטעם הסוכנות ... שם. הוא ראה אותם ישר הכיר אותם ...

ש: רק תרשה לי בנקודה הזאת כי היא מאוד מעניינת אותי.

ת: בבקשה.

ש: אתה אומר שבכפר הערבי

ת: אני לא יודע אם היו עוד ערבים הוא כבר היה נטוש. כפר אכזיב.

ש: כפר אכזיב על הגבעה ... נכון?

ת: בדיוק ככה, על

ש: ... הנחל?

ת: הים, לא הנחל. אני הלכתי אליו אחר כך, הכרתי אותו, אמרתי לו תודה על ה... שהוא קיבל אותם. השאיר אותם אצלו לשבת. אחר כך, מוצאי שבת או יום ראשון, הם נסעו לחיפה לסוכנות.

ש: הבנתי. אתה מדבר איתי על שנת 1950?

ת: אולי סוף '49 או '50. הם היו כבר פה ...

ש: סוף '49 נניח.

ת: סוף '49 ...

ש: ואתה אומר שהיו כמה יהודים שגרו בכפר אכזיב?

ת: לא יהודים. היה הבן-דודה של אמא, משפחת ששון.

ש: הם גרו שם בתוך הכפר?

ת: הוא היה גר שם, כן. הוא, אשתו והילדים.

ש: מי נתן לו לגור?

ת: כנראה הוא, מהסוכנות אולי. על שפת הים ממש. איך שהוא נכנס לים, הוציא אותם. הלא הסירה הזו מתקרבת עד נניח ... למה שהם הולכים בתוך המים עד שהם מגיעים. אז הוא קיבל אותם, הוא הכיר אותם וקיבל אותם.

ש: מה היה השם שלו עוד פעם?

ת: ששון אברהם. היום עובד בבית מלון שאחיו מאמריקה ... בית מלון בירושלים. יש לנו מלון ... בירושלים. הוא עובד שם, איך אומרים ... במקום אחיו בבית המלון. הוא עובד שם אחראי. ההורים שלי לקחו אותם לשער העליה אחר כך.

ש: הבנתי. עוד שניה אחת, תרשה לי, זו נקודה מאוד חשובה לי. המשפחה שלו של אברהם ששון, היא גרה יחידה שם בכפר אכזיב?

ת: אני לא יודע אם היו עוד אחרים.

ש: אין לך מושג?

ת: לא יודע. אני הלכתי וביקרתי אותו באותו יום שהיתה אזכרה של ליל הגשרים. ... גם כן גשר. הלכתי לשם, הייתי אז בצבא בשירות, קיבלתי חופש הלכתי להשתתף באזכרה.

ש: אתה בטוח במאה אחוז שהוא לא גר בקיבוץ?

ת: לא.

ש: בכפר הערבי שהיה?

ת: כן. היה לו בית מלא, בית רגיל. אני הלכתי וביקרתי אותו אחר כך בבית.

ש: לא ראית שם עוד משפחות?

ת: לא חיפשתי, לא שאלתי. הלכתי אליו ... ממנו איפה הבית שלו והלכתי ישר. עכשיו זה, איך אומרים פינה ... מישהו ששולט על זה, אלי מה שמו?

ש: אביבי. אלי אביבי עוד לא היה אז נכון?

ת: לא, אני לא מאמין שהיה באותו זמן, לא.

ש: למה הסוכנות ביקשה ממנו להיות שם?

ת: כנראה שהוא זה קיבל את העולים שהגיעו דרך הים.

ש: או, זה בדיוק מה שרציתי לשמוע ממך.

ת: כנראה שהם נתנו לו

ש: כנראה שזה היה התפקיד שלו.

ת: כנראה ככה. האמת שהיה לו שם ומילה בתחום הזה.

ש: למה? מה פתאום? הוא עבד במסגרת הסוכנות?

ת: כנראה ככה. כן. הוא לא הלך לעבוד בעבודה אחרת.

ש: לפני זה איפה הוא גר?

ת: הוא בא מסוריה. היה בקיבוץ כנראה, התחתן. אשתו רומניה אם אני לא טועה.

ש: הוא הגיע לפני זה, הרבה שנים לפני זה?

ת: לפני כן, לפני שהיו מאורעות בחלב ושרפו את בית הכנסת. אבל הוא קיבל שיתוק באותו יום ששרפו את בית הכנסת.

ש: מי קיבל שיתוק?

ת: אבא שלו זכרונו לברכה. ואבא שלו נפטר שם בחלב.

ש: אהה. זאת אומרת הוא הגיע ארצה ...

ת: בתור ילד היה

ש: בתור ילד?

ת: בתור ילד, ככה אולי.

ש: זאת אומרת בשנות השלושים?

ת: אחרי.

ש: שנות הארבעים?

ת: משהו כזה. בזמן מלחמת העולם השנייה.

ש: כי תראה, אתה אומר לי שהוא היה ילד ...

ת: ... קוראים את זה ילד. עד גיל 15 קראו לזה ילד. לא קראו נער.

ש: קראו ילד.

ת: ילד.

ש: אז הוא היה אפשר להגיד עשרים ומשהו?

ת: כן.

ש: וכבר היתה לו משפחה?

ת: כבר היה נשוי והיו לו ילדים.

ש: באיזה קיבוץ הוא היה?

ת: לא יודע.

ש: כן.

ת: ... אז אני עבדתי שם במשרד בתור נהג. עבדתי שם באספקה ... בנין ג'נרלי אז היה.

ש: כן, שם היה משרד

ת: ... בירושלים.

ש: אספקה וקיצוב של השר דב יוסף. אני חוזר על זה כדי

ת: המקום הראשי, המשרד הראשי היה במלון "פאלאס" בירושלים, ברוממה. לא ברוממה. איך אומרים

את זה?

ש: במרחביה אולי?

ת: לא. איפה מלון המלך דוד, לפני המלך דוד כמה מטרים, מלון פאלאס בפנינה בצד ימין. המלון בצד

שמאל. המשרד הראשי של האספקה והקיצוב של דב יוסף היה מצד ימין. יש שם איזו בריכה או משהו,

קראו לזה.

ש: ממילא?

ת: ממילא. שם, בשכונה ההיא, שם היה המשרד הראשי. מלון פאלאס. אז במשרד הזה שאני עבדתי היה

ד"ר פיק, מר רוזנטל וד"ר שטרן. אלה השלושה. אחד היה מנהל כללי, אחד מנהל מחלקת הקמח, אחד

מנהל מחלקת הירקות והמכולת. סיפרתי להם שכך וכך העניין ושההורים שלי הגיעו.

ש: ונמצאים איפה?

ת: נמצאים בשער העליה.

ש: איך ידעת על זה שהם הגיעו?

ת: מישוהו טילפן להודיע.

ש: מה זאת אומרת מישוהו?

ת: פה בתל אביב שמעו את זה. אני בירושלים. אז פה בתל אביב היה גר הדוד שלי, אח של אמא. הוא טילפן לירושלים שההורים שלי הגיעו. לא בטלפון, אלא במברק. אליהו, ההורים שלך בשער עליה. קיבלתי חופש מהעבודה, נסעתי אליהם לחיפה, ראיתי אותם.

ש: כמה זמן הם היו שם?

ת: היו אולי תקופה של שבועיים, משהו כזה. שבועיים, שלושה שבועות, זה הכי הרבה.

ש: מה הם קיבלו?

ת: ביקשנו העברה משם למרכז הארץ.

ש: כן, אבל לפני זה, מה הם קיבלו? מה הסוכנות נתנה להם או מה

ת: שמיכה, בכינוי הזה שקוראים לזה שמיכה צבאית... בערבית. ומיטה של עולים חדשים מברזל. אולי נתנו להם משהו, לא יודע, גרושים או מצרכים נתנו להם, לא יודע, כי לא הייתי איתם. דאגו להם שם לאוכל וכלים. היה מטבח מרכזי ונתנו להם. אני הלכתי בירושלים וביקשתי שיעבירו אותם למקום קרוב שזה רחוק בשבילי, אני עובד בירושלים. העבירו אותם לבאר יעקב, היה מחנה עולים שם.

ש: באר יעקב?

ת: כן. מחנה עולים.

ש: על יד צריפין?

ת: על יד צריפין, כן. אז קראו לזה סרפנד.

ש: עד היום.

ת: העיקר שם היו באוהל. אז היתה לי אחות בגיל שנה שבאה איתם. היא נולדה ובגיל שנה הגיעה איתם לארץ. אותה שנה, מרוב הקור והשלגים נפל האוהל עליהם. שלושתם בתוך האוהל בלילה.

ש: זה היה אוהל משפחתי? לכל משפחה היה אוהל?

ת: כן. אוהל משפחתי זה היה. היו אוהלים גדולים, אבל נתנו להם אוהל לבד.

ש: כי הם היו משפחה?

ת: כן. אחרי שאני שמעתי שקרה להם ככה

ש: רגע, קרה משהו חס וחלילה?

ת: לא ברוך השם. יצאו בשלום תודה לאל. לא קרה כלום. אבל מה, זו היתה סכנה, סכנת נפשות ממש. אוהל נופל עליהם. אתה יודע מה זה אוהל גדול של משפחה? נפל עליהם העמוד המרכזי וקשרו בסדין עם כמה עמודים מסביב. העיקר ביקשנו והעבירו אותם לשם לחדר מפח, פחון. היתה שורה של חדרים מפח והעבירו אותם לחדר.

ש: באותו מקום בבאר יעקב?

ת: בבאר יעקב. בחורף קר ובקיץ אש לוהטת.

ש: הם היו שם תקופה כל כך ארוכה?

ת: כן. היו תקופה, עד שסידרתי הלוואות, לקחתי מפה ומשם והלכנו. סידרתי להם חדר בירושלים, להשכיר להם, עד שבנו בינתיים. היה לנו בית בשכונת התקווה, שותפים עם הסבא. בית שתי קומות, שני חדרים למעלה ושני חדרים למטה.

ש: מי היה שותף?

ת: הסבא שלי, אבא של אמא, ואנחנו. למה? אבא אז היה שוחט ראשי שם. היה לו מעמד.

ש: בסוריה אתה מתכוון? בדמשק?

ת: כן. דוד שלי, אח של אמא היה עובד ברכבת, מבקר כרטיסים. היה מגיע עד גבול מצרים והיה מגיע עד סוריה. אז היה בא אלינו – יש לכם כסף? תביאו. אז קנה לנו באותו הזמן אח של הדודה, של אשת הסבא, אשה שניה ... היה מתווך קרקעות ... דוד חפץ משכונת הבוכרים.

ש: דוד חפץ?

ת: יש כיכר על שמו שם בשכונת הבוכרים בירושלים. דוד חפץ.

ש: אבל הוא דמשקאי במקור.

ת: לא. בוכרי. זו שכונת הבוכרים.

ש: הוא בכלל בוכרי במוצאו?

ת: כן. אחותו היא אשת הסבא.

ש: כן.

ת: אז שלחו כספים. אנחנו לא נמצאים פה, לא יודעים, לא מודעים. נתנו לו כסף. קנה לנו מגרש ראשון. זה יצא במחנה דורה בנתניה, איפה שיש היום מחנה צבאי. מחנה צבאי זה היה.

ש: דרום נתניה נדמה לי נכון?

ת: כן. פעם שניה שילמנו עוד כסף, קנה לנו ...

ש: קנה לכם שטח?

ת: כן. שטח אדמה. יש לנו את הנירות עד היום. לא קיבלנו שום דבר. פנינו למשרדים ממשלתיים, לא ענו שום דבר. בסוף, דודה שלי, אחות של אמא, עשתה דבר כזה ... שני המקומות ... מתי הגענו ומתי יוצאים. עד היום עוד בידי הצבא, בידי המשטרה. הלכה והשכירה לסבא זכרונו לברכה והוא שיתף אותנו בבית בשכונת התקווה. שם באותו הזמן הוא בנה קומה שניה, עוד שני חדרים. פה היה חדר, מטבח קטן ושרותים משותפים עם החדר השני, שתי משפחות גרו. בנו למעלה. היה צריך כסף, השכיר את זה. אז השכירו את הדירה באותו הזמן בדמי מפתח עם שכר דירה לשנתיים. ככה היה באותו זמן. טוב, הגיעו ההורים, צריכים להוציא אותם מבית העולים. היתה לי דירה בירושלים בנחלת ציון, חדר עם מטבח קטן בשכירות?

ת: כן. היו באים לבקר בירושלים, הייתי הולך לבקר אותם ... אבל מה, בינתיים אני שמעתי שהם צריכים להגיע, אני אגרת מוזון. אנחנו בבית בחוף לארץ היינו אוגרים מוזון לכל החורף. הכנתי לעצמי כמו שמכינים בסוריה. ... בזמן הצנע, כשהם הגיעו, לא הרגישו מחסור. הכל היה. אבל מה, טעות שלי, אני לא ידעתי, הקופסאות של השימורים הייתי צריך לשים אותן על קרש, לבודד את הקיר. לא ידעתי. הקומה

הראשונה של הרצפה כולן התקלקלו, כל הפחים התנפחו והתקלקלו. אבל מה, היה שפע, היה מלא הדירה איפה שאני לקחתי, באותה שכונה היו בונים בניינים באותו זמן. היו שני דיירים בבנין איפה שהיינו שותפים עם עשרה. שילמנו מאתיים לירות דמי מפתח לאחד עם חדר שהוא שכר את זה. היה לו מגרש אחרי רחוב אחד או שני רחובות מהתקווה איפה שאחר כך בנינו שם. היה לו מגרש, הלך בנה, עבר ונתן לנו את החדר. כשקנינו שם את המגרש, בנינו בתקווה, היה מחיר של אדמה אותו המחיר כמו ביד אליהו. מקום יוקרתי.

ש: אז יד אליהו נחשב ...

ת: עד היום יוקרתי. אבל בתקווה קנינו, אמרו לנו – תעדיפו את התקווה. אתם יכולים לנהוג בלי רשיון. הכי הרבה קנס או בית סהר 48 שעות עד שתשלמו את הקנס.

ש: מי אמר לכם?

ת: הקבלן שבנה את הדירה.

ש: הבנתי.

ת: האדמה היתה אותו המחיר בתקווה כמו ביד אליהו. ועלה לנו הבנין בתקווה יותר מאשר ביד אליהו. המגרש היה הפינה הכי נמוכה בתקווה. כל מי הגשמים היו מגיעים לשם. הביוב היה נסתם. הבית היה כמו אי בתוך הים. אחרי שנה היה שיטפון גדול בתקווה. האוואלי בדרך, מה ש(מגיע) מהרי ירושלים עלה על גדותיו

ש: אתה מדבר על האיילון?

ת: כן, מה שהיום איילון. גם פה אחרי שהיה כביש גם כן היה

ש: כן.

ת: שאז כוסו פסי הרכבת והכביש נסגר. אותו הזמן ... בזמן הבנייה מעל הרחוב, מטר אולי יותר ממטר, עשינו מילוי.

ש: הגבתם את הבית?

ת: הגבנו. בפעם הראשונה לא נכנסה אף טיפה לתוך הבית. אחרי יומיים היה עוד הפעם שיטפון, אז נכנסו מים לתוך הדירה ... מסביב לחדר, עד חצי הפאנל היה גובה המים בתוך החדרים. אז זה השפיע על המילוי. בהרבה מקומות בתוך הדירה האדמה שקעה והבלטות שקעו. זה היה מילוי בפנים למטה. העיקר, גרנו שם כמה שנים טובות. כשגרנו שם בתקווה, אבא זכרוננו לברכה פנה בשביל לקבל עבודה. אז באר שבע היתה עוד חדשה. נתנו לו ללכת לשחוט שם ולגור שם. אמא זכרוננו לברכה ואבא התנגדו. מה זה ללכת לבאר שבע? אין אף אחד. מדבר. אמנם יש עולים חדשים. צנע. למי יש עופות לשחוט? למי יש כסף לשחוט? גרנו בתקווה. בתקווה גם כן פנה שיתנו לו עבודה, לא.

ש: למי הוא פנה?

ת: למועצה הדתית שם. לרבנות, עם התעודות עם הכל. לא רצה לבאר שבע אז לא נתנו לו בשום אופן באף מקום. שמו סימן, זהו זה, גמרנו. ואין בררה.

ש: מה הוא עשה עד אז?

ת: מה הוא עשה?

ש: ממה הוא התפרנס עד אז?

ת: אני עבדתי ... אני עבדתי במשרד ממשלתי.

ש: אתה היית המפרנס של המשפחה?

ת: אני הייתי המפרנס. הלכתי לצבא, הראשון. דחו לי את הצבא בגללם פעמיים או שלוש.

ש: כי היית מפרנס יחיד?

ת: כן. הלכתי לצבא, אימונים והכל. תשעה חודשים אימונים. אחרי זה ... המשפחה איך התקיימה? אמנם היתה קצינת ת"ש שם, היתה בבית, ונתן עזרה מה שנתן הצבא באותו זמן. כשהשתחררתי אז היה באותו זמן שנתיים. לפני שהשתחררתי יצא החוק של שנתיים וחצי, אבל זה לא חפף אותי. יצאתי לעבודה. באותו זמן שאני יצאתי, אחי נכנס לצבא.

ש: מתי השתחררת?

ת: יוני 52'. נכנסתי לצבא יוני 50'. שנתיים. הייתי רחוק מהבית, בגולני הייתי. אמא עוד בסוריה היתה חולה והגיעה עד ... טיפולים, הרופאים המומחים, שם זה הכל פרטי. אין כמו פה קופת חולים או משהו כזה. ברוך השם היא בריאה ... כשבאו הם היו בשער עליה, אז היא שאלה על אחיה הקטן, שנהרג. אמרו לה - הוא בנגב, מקום רחוק, אולי הם יצאו לחופש, אולי עוד חודש, חודשיים, נראה מתי. אחרי כמה זמן היא, איך אומרים, הלב לא נתן לה להיות שקטה. היו מוכרחים לספר לה שהוא נפטר.

ש: נהרג.

ת: נהרג.

ש: הוא נהרג במלחמת השחרור?

ת: מלחמת השחרור.

ש: מה השם שלו?

ת: אביגדור פתאל. כתוב עליו בספר של

ש: של גולני?

ת: לא, של חללי צה"ל שנפלו במלחמות.

ש: באיזה חיל הוא היה?

ת: לא זוכר. אבל כשהוא נהרג הוא נהרג ביום שישי בדרך לבית בטרמפ או משהו כזה, הוא נהרג, נדרס. הם באו להודיע לסבא ביום שבת ... הרב של השכונה. חיכו כל היום ... שם בגבעת שאול עד מוצאי שבת, אחרי תפילת הבעלה, עד שנכנסו והודיעו לו. פה היה ... את הלוויות בתל אביב, ברחוב מזא"ה אז היה ... סיפרנו לה ... ישבה שעה וזהו. אחרי זה, כשהגענו לירושלים אני בינתיים הכנתי להם ... פה שם, קיבלתי אישור שאפשר לפתוח חנות תנובה, כשאבא לא השיג עבודה. פתחנו תנובה, שם בירושלים. כשבאנו לפה, אחד מבעלי המעמד מדמשק אמר לו - לא, אל תפתח, תשב פה, אחיך יבוא עוד מעט, אתם תעבדו ביחד.

ש: יעבדו ביחד במה?

ת: בשחיטה. שכנע אותו, נשאר. היו מוכרחים לחכות עד שהקבלן גמר את הדירה, החזיר לנו את הכסף, קנינו את האדמה בתקווה, הביאו קבלן והוא בנה לנו שם שני חדרים. יסוד הוא עשה ואמר - אתם יכולים

לבנות על היסוד הזה שלוש קומות. אנחנו אמרנו – לא צריכים שלוש קומות, רוצים את הדירה. עכשיו רק שני חדרים עם מיטות, מטבח עם שירותים, בלי יסוד, ככה על פני האדמה, ככה חגורה ... מהשיטפון, פעם הראשונה לא נסדקו. פעם שניה נסדקו כי השיטפון השני היה יותר גבוה ויותר חזק מהראשון. בצורה כזו אבא לא השיג עבודה, אז נתנו לו עבודה לזקנים, איך קוראים לזה?

ש: משען?

ת: לא משען. החברה הזו, חברה שנתנה עבודות למבוגרים, עבודות לעשות כסאות מקש, סלסלות מקש ש: כן, המשקם.

ת: המשקם, כנראה, לא יודע בדיוק. העבודה היתה ביפו בסביבות המשטרה שם, השעון ביפו. הוא הרגיש בסדר, הלך ועבד. היה מקבל ממש ... זה היה ממש פרוטות מעטות, אפילו לא בשביל נסיעות. אז היתה נסיעה, היה צריך לנסוע ... אוטובוסים, מהתקווה עד יפו. העיקר, עבד עבד, בסוף נמאס לו מזה. ישב בבית. מי שמכיר אותו מהעדה הזמין אותו לשחוט, פה עוף, פה כבש. היה שוחט ראשי שם. עד היום יש בתקווה קצבים מהעדה. בזמנו אז היה שוק שחור.

ש: פה בארץ.

ת: פה בתקווה ... הביאו אותו במיוחד שחט להם. הפרה יצאה טריפה, הוא אמר להם שזה טרף. שלום שלום. אחרי יומיים שלושה הוא היה שם – מה עשיתם? אמרו לו – הבאנו אחד תימני, הוא הכשיר אותה. אמר להם – אל תקראו לי יותר. הבאתם תימני שישחט לכם ... אל תקראו לי יותר. הבינו את המילה הזו, שהוא היה אחראי, הוא לא רצה שאנשים יאכלו טרף על הצוואר שלו. אם היה ... שוחט ... אותו הזמן היה הבשר בשוק שחור הכל. כל המצרכים היו בשוק שחור.

ש: תקופת הצנע.

ת: כן. הוא העדיף לשבת בבית ולא ללכת לעשות שום דבר בשחיטה. שחיטת עופות היה אז עוף חי ועוף שחוט. כשחילקו מנות, בדרך כלל שחטו וחילקו שם. שילמנו למוכר העופות כסף ... כל זה כדי שהוא ישחט ... אחרת ... בכלל לא עוף ובשר, רק דגים. אפילו חלב לא אכל כי חשש אולי זו חליבה של גוי. קניתי עיזה, היינו חולבים אותה והיה שותה. ... היה אוכל.

ש: אבא היה אני מבין כבר מבוגר?

ת: מבוגר, כן. הוא נפטר בגיל 87.

ש: באיזו שנה?

ת: תשל"ג. '73, זה היה בדיוק אחרי מלחמת כיפור. אני אז כבר השתחררתי מהצבא, מהמילואים. אחים שלי עוד לא השתחררו. זה היה בדיוק ראש חודש כמו היום. ערב ראש חודש הוא נפטר, יום ראש חודש היתה הלוויה שלו. כ"ט חשוון. היום אנחנו א' בחשוון. בסוף החודש יש לנו את האזכרה שלו. שהוא נפטר הייתי צריך ללכת לקצין העיר לבקש שיחררו את האחים שלי. שיחררו אותם והם באו. ישבנו שבעה, הקבורה היתה בירושלים.

ש: למה דוקא בירושלים?

ת: כי הם לא זכו לבוא לשם והם רצו לכל הפחות שתהיה להם חלקה שם. הלכתי וקניתי להם בחייהם, ... הלכתי וקניתי שם שני מקומות.

ש: באיזה בית קברות?

ת: בכניסה לירושלים. גבעת שאול. הר המנוחות קוראים לזה. היות ואנחנו כהנים, קניתי להם ממש על יד הגדר. על יד הגדר היו ארבעה מקומות, רצייתי לקנות את הארבעה, כולם צעקו עלי – למה, רק שניים ... לא קניתי. קיבל שיתוק, אירוע מוחי, חצי הגוף. טיפולים, מאה אחוז. אחי הכי צעיר היה לו רכב. היה לוקח אותו לביילינסון, טיפול פה שם, יצא מזה. הלך אפילו בלי מקל. לפעמים שהלך לביילינסון אחרי זה לבדיקה, הרופאים הפרופסורים עמדו עם פה פתוח, לא ידעו איך ומה, שהוא יצא מזה לגמרי, אפילו הלך בלי מקל. עלה לרכב, אם אתה זוכר אז הרכב היה פורד שחור, היה קצת גבוה, של ארבעה מקומות ושתי דלתות. איך הוא עולה לרכב, איך הוא יורד מהרכב. הסתכלו על הכל. עברו חמש שנים, אחרי חמש שנים היה חולה, היה בבית החולים חמישה שבועות. ... הרב עובדיה שיהיה בריא, הוא גיסו. אשתו של הרב עובדיה ואמא שלי היו אחיות. הדוד של אבא, אחי אמו, נפטר במצרים. רצו אחד מהמשפחה שיהיה במקום הדוד. לא. ביקשו את הדוד שלי ... לא רצה, בגלל האלמנה, אשת הדוד, הוא לא רצה ללכת לתפוס את המקום של הדוד שלו. שלחו לירושלים, שלחו להם את הרב עובדיה אז ממצרים. הוא היה במצרים, נולד שם. הרב שנבחר עכשיו בחולון, הרב אברהם יוסף, שנולד שם במצרים, הבן של הרב עובדיה.

ש: כן.

ת: היו שם כמה זמן במלחמת השחרור, היה עוד רב אחד שם, הרב קצין (?), חלבי. ... במשך 24 שעות, שלחו אותו למצרים ... הרב עובדיה נשאר עוד כמה זמן אחר כך עד שיצא. הוא נסע דרך איטליה ובא לארץ. הוא היה בזמן הלוויה של אבא. הוא עשה את ההספד. אנחנו לא ידענו, אנחנו כהנים. אחרי ההספד אמרנו קדיש וחזרנו הביתה. לקחו אותנו לירושלים, אנחנו לא יכולנו ללכת אחרי הלוויה. כהנים, אסור. בכל אופן בנים לא יוצאים אחרי הלוויה של האבא. הדברים האלה, לא כל אחד היה מותר. אמנם כתוב בדינים שהבן לא יוצא אחרי לוויית אביו בגלל שאם קרה איזה מקרה והיה לו, שיחת זרע לבטלה, היה קרי. אז מזה נברא שטן ... מלאך רע. אם היו הבנים קוראים אבא, לא היה יודע מי קרא לו אבא. היו יודעים את זה אז הבנים נהגו לא ללכת אחרי ... של אבא שלהם.

ש: כן.

ת: הרב עובדיה נסע, היה ... ראשי שם בירושלים. הוא הספיד על יד הקבר. ישבנו שבעה, אחרי השבעה יצאנו לשם ... הקבורה וגמרנו. בינתיים אני, כשהיינו גרים פה בתל אביב לא יכולתי להחזיק מעמד גם בירושלים וגם פה. הייתי צריך להתפרנס, ולי היתה דירה שם.

ש: עוד לא היית נשוי?

ת: עוד לא הייתי נשוי. הדבר הזה לקח כמה שנים. בסוף ביקשתי שיעבירו אותי לתל אביב.

ש: את המשרד?

ת: הממשלתי.

ש: רצית לעבוד במסגרת המשרד אבל בתל אביב.

ת: כן. באותו הזמן הם העבירו את הפקידים במשרדים מתל אביב לירושלים. קרא לי אליו אמר לי – אליהו מה אתה עושה? אנחנו מעבירים את המשרדים מתל אביב לפה ואתה רוצה לעבור לתל אביב? אמרתי – מי יכול להחזיק שני בתים? הסברתי לו. הוא אמר לי – אתה יודע מה? אני אתן לך הנחה,

אישור. תיסע ביום שישי ותחזור ביום ראשון עם הפקידים שבאים מתל אביב. וככה עשיתי. עד שנגמר הסידור הזה. אחר כך אין ברירה, הגיע הזמן לשירות הצבאי, פעמיים דחו לי. אמרתי להם – אני הולך לצבא, גמרנו. אעשה שנתיים. אחרי השנתיים חזרתי למשרד בירושלים, בנין ג'נרלי, איפה שהאריה למעלה על הגג, אם אתה נוסע לירושלים.

ש: ככר ציון.

ת: נכון, ככר ציון. עבדתי שם, גם כן היה לי קשה. אבל לא הייתה לי ברירה. שם הם עשו איזו קומבינציה כזו, כאילו פיטרו אותי. הם שלחו לי את הכסף פיצויים... שלי שעבדתי, וכולל גם את השנים שהייתי בצבא. באותו הזמן הם בנו בתקווה, בנינו את הבית. אז זה היה בזמן בדיוק, הכסף בזמן. אמרתי להם – הנה הכסף הגיע, בבקשה. גמרנו את הבניה בלי טיח, לפחות סיימנו בפנים, ריצוף, דלתות...

ש: איפה זה היה בדיוק?

ת: בתוך התקווה. רחוב שבתאי 34 היום.

ש: זה המקום הכי נמוך

ת: רחוב ס"ה קראו לזה אז, קודם. עכשיו רחוב שבתאי. שכנים, עד היום אני מכיר אותם והם מכירים אותנו. אני מספר לך עד היום נשארנו במצב קשה מאוד, כמו אי. ים מסביב, מים, עד שהעיריה באו לפה וזה. השיטפון נכנס עד החזה. אחת האחיות בת שנתיים, הלכתי ולקחתי אותה לאיזה מקום בקומה השניה.

לקחו אותנו... בנוה צה"ל.

ש: בתל אביב?

ת: כן. ברחוב אלוף מס' 8. אז היה.

ש: אני מהצפון, איפה זה בדיוק נוה צה"ל?

ת: דרך שכונת התקווה, אחרי התקווה. בין התקווה... ליד אליהו. שכונה בפני עצמה. נוה צה"ל. שם אז היה קודם לצבא הקבע, אחר כך לצעירים וכל מיני אזרחים. יש שניה, יד שלישית, וזהו. שם מה שנשאר

...

ש: טוב, קניתם את הדירה הזאת באופן פרטי, עצמאי?

ת: כן.

ש: כאן אני רוצה לשאול אותך שאלה כללית. איזו עזרה קיבלתם ממשרדי הממשלה, מהסוכנות או משהו

ת: אף אחד.

ש: אף אחד.

ת: רק מה שנתנו להם את הסידור הראשון, מיטה והשמיכה. אולי כמה גרושים או תלושים לקנות מצרכים לפעם ראשונה. זה הכל. הכל היה עלי. ... לי דירה... בירושלים. חדר, סלון, מטבח, הכל.

ש: בוא נמשיך הלאה. מה קורה בהמשך?

ת: אחרי הצבא חזרתי למשרד וגמרנו, כשכבר לא יכולתי הלאה להזיק בית בירושלים ובית בתל אביב,

אז עשו את זה, איך אומרים כאילו

ש: נתנו לך את הפיצויים

ת: נתנו לי את הפיצויים ויצאתי. יצאתי והלכתי לעבוד פה אחרי הצבא כחשמלאי בנין. שנת 52'.

ש: איך פתאום הפכת להיות חשמלאי בנין?

ת: בחוץ לארץ אז היה חשמל, היה אפשר לעבוד בו. זה היה חצי הכוח שכאן בארץ. פה 220 שם 110. היה לי משהו ידע בחשמל.

ש: אתה מדבר על המתח?

ת: כן. עבדתי אצל קבלן חשמל אז. היה נותן חצי לירה ליום. לא שמונה שעות אלא אחרי התפילה בבוקר יוצא לעבודה, לוקח אוכל, עד כמעט שקיעת השמש, בכמה דקות, בכדי ללכת להספיק להתפלל מנחה. אז הכרתי את אשתי והתחתנו ... לבד אחר כך בבית. אחים שלי אחר כך אחרי הם החזיקו את הבית.

ש: הבנתי. אני רוצה ברשותך לחזור לתקופה שלפני שהגעת אתה וההורים. אתה דיברת איתי על סבא שלך שהיה כבר בירושלים.

ת: כן, בשנת '36 הוא עלה.

ש: אתה מוכן קצת לספר על הסבא, איפה הוא גר, ממה הם התקיימו?

ת: אמרתי לך, הסבא היה בתלמוד תורה. הוא נכנס שותף עם קרוב משפחה שלו.

ש: איפה היה התלמוד תורה, בירושלים?

ת: בירושלים. ליד בית הכנסת האורפלי בירושלים ברחוב בצלאל פינת שכונת נחלת ציון או משהו כזה. יש שם בית כנסת של האורפלים למעלה, תלמוד תורה למטה.

ש: מה היה השם שלו תזכיר לי שוב?

ת: הרב אברהם הלוי פתאל.

ש: כן. עכשיו האורפלים, אורפה זה בעצם כפר בגבול תורכיה

ת: סוריה.

ש: סוריה-תורכיה.

ת: עכשיו תורכיה, אבל קודם היה שייך לסוריה.

ש: אה, קודם היה שייך לסוריה. האורפלים נחשבו לחלבים אבל.

ת: כן.

ש: ומי שהיו קוראים אורפל זה מאותו כפר.

ת: כן, אבל עכשיו זה שייך כבר לתורכיה לא לסוריה. קודם היה שייך לסוריה ...

ש: אז אתה אומר שהוא פתח, הוא התקיים

ת: מנהל תלמוד תורה.

ש: מנהל תלמוד תורה ...

ת: כן. אחר כך לאט לאט הוכר על ידי משרד החינוך.

ש: כבית ספר?

ת: כבית ספר, תלמוד תורה, והוא בגיל, יצא לפנסיה מהתלמוד תורה.

ש: הבנתי. הם גרו שם בשכונה מסויימת בירושלים, נכון?

ת: כן, שם בשכונת, על ידי בית מרחץ שם בשכונת הכורדים, איך קראו לזה?

ש: או.קיי. אנחנו עוד מעט ניזכר בשם השכונה. השאלה שלי האם היו שם הרבה מאוד חלבים?

ת: כן.

ש: זו היתה שכונה של חלבים?

ת: כן. יש שם בית כנסת עדס של החלבים, בית כנסת על שם עדס.

ש: מי זה היה עדס?

ת: לא יודע, אבל ידוע לי שאחד היה מליונר בעיראק ותלו אותו העיראקים ... מלחמת השחרור.

ש: אה, והוא תרם את

ת: על שמו אולי ... המשפחה שלו אולי. כמעט כל שנה מביאים תכנית בטלויזיה בקשות מבית הכנסת עדס

של החלבים. כמעט כל שנה מביאים תכנית שם.

ש: כמה חלבים היו אז שם?

ת: מלא, כל השכונה כמעט אפשר להגיד.

ש: כל השכונה? כמה בערך? כמה אנשים שאתה אומר מלא?

ת: ... אולי אלפים. גם תימנים היו שם, גם כורדים היו שם.

ש: זו היתה שכונה מעורבת?

ת: כן. היו כמה תלמודי תורה. לא אחד ולא שניים.

ש: אבל היה תלמוד תורה רק של החלבים?

ת: של האורפלים יותר נכון.

ש: האורפלים יותר נכון, כן. רק של האורפלים?

ת: כן. בית הכנסת קראו לו בית הכנסת של החלבים, לבד. בית כנסת של האורפלים לבד. יש בית כנסת

של ג'רמוקלים, גם כן היה שייך לסוריה.

ש: אתה עכשיו מחדש לי משהו.

ת: בית כנסת היום ... תיגש שם ותשאל ברחוב בצלאל בירושלים, בית הכנסת על שם הרב אברהם חצבה.

היה נותן שעורים כל יום שם.

ש: מה זה ג'רמוקלים?

ת: נזיר, ג'רמוק.

ש: איפה?

ת: בסוריה.

ש: על גבול תורכיה?

ת: על גבול תורכיה. אולי גבול תורכיה עם הכורדים. זה שם

ש: למה זה היה יותר קרוב?

ת: לקמישלי.

ש: אה, זה היה קרוב לקמישלי?

ת: כן.

ש: הבנתי. אז הם לא נקראו חלבים הג'רמוקלים?

ת: לא. הם גם כן היה להם איך אומרים הפרדה לגמרי ביניהם ובין החלבים. גם בין הכורזים לג'רמוקלים יש הפרדה ביניהם. הדמשקאים והחלבים גם כן.

ש: הפרדה?

ת: כן.

ש: הג'רמוקלים היו מה שנקרא

ת: עדה בפני עצמה.

ש: עדה בפני עצמה?

ת: כן.

ש: הם היו הרבה?

ת: לא יודע. אני הגעתי לפה בתל אביב. גרתי בירושלים אמנם, גרתי שם, יצאתי בבוקר וחזרתי בערב לבית. הכרתי אולי שניים שלושה שכנים מסביב לבית לא יותר. לא התעניינתי, לא שאלתי, לא כלום. גם פה. עכשיו אני גר פה שבע שנים, חוץ מאשר הבית שלי, אני לא מכיר ...

ש: טוב, מה שאתה לא יודע אתה לא יודע.

ת: אני איך אומרים לא התערבתי. למה? דבר ראשון, פה יש הפרדה. אומרים לך – זה דתי זה לא דתי. יראו אותי אני מדבר עם מישהו ככה, עושה ככה זה (יגידו) - החזן שלנו, עם מי הוא מדבר. זה קרה אצל אחד שעלה מסוריה, מדמשק, לכאן לארץ. בשבוע הראשון שבא לארץ, יום שבת, אני לא זוכר אם זה בדרך מהבית שלו על יד גשר התקווה, עד לבית הכנסת ברחוב השני מול קופת חולים. או בהליכה או בחזרה. ראה אחד מעשן. לא אמר לו למה אתה מעשן. אמר לו – אולי שכחת שהיום יום שבת. הבן הזה לקח את הסיגרה הבעורת שם לו את זה בכיס. בא לספר אחר כך בבית הכנסת, כולו מזועזע. אומר – באתי לארץ לראות ככה בשבת? חלמנו לראות ככה דברים כאלה בשבת? איפה

ש: אתה מדבר על העליה האחרונה של ...

ת: על הבן אדם שהוא בא ...

ש: כן, אבל

ת: לא, לפני גם כן.

ש: אתה מדבר על שנות החמישים?

ת: לא, לא שנות החמישים. שנות השמונים אולי.

ש: אה, שנות השמונים?

ת: כן. הוא פתח עוד חנות של סנדלר ברחוב חנוך בשכונת התקווה ... אז זה שמונים אני זוכר. שנות השמונים. הבן אדם הזה ראה דבר כזה הוא בא כולו מזועזע מספר את זה בבית הכנסת – אז זהו שרצנו ועזבנו את הכל ובאנו לארץ לראות דברים כאלה?

ש: שמעשנים בשבת?

ת: ... לעשן. הוא ראה מישהו ... לא אמר לו למה אתה מעשן היום שבת. אמר לו – אולי שכחת? אולי טעית? היום יום שבת. ... מה שכתוב אצלנו בפסוק בתורה – "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תישא עליו חטא". פעמיים כתוב. למה? פעם ראשונה לא שמע לך, פעם שניה אפילו אחר כך יקלל אותך או ירים יד

עליך אז אתה כבר פטור מזה. וכך היה. אני הרבה פעמים רואה חברים נוסעים עם האוטו. אני מעלים עין ... אתה מסתכל, בא אחר כך לעבודה - מה לא ראית אותי אתמול? מה קרה? מה אני אגיד לו שלא רציתי לדבר איתו בשבת. מה לעצור אותו שהוא נוסע? פה יש הפרדה דתי - חילוני. בסוריה לא היה לנו דבר כזה.

ש: כולם היו יהודים שווים.

ת: לא ידענו מה זה ספרדי - אשכנזי. היו לנו אשכנזים גם כן. כולנו יהודים. רק פה בארץ. ועד היום זאת היתה אפליה. מי שיגיד לך שלא היתה אפליה תגיד לו שקרן. עד היום פה בארץ אנחנו מרגישים את זה לצערנו. אני הרגשתי את זה וגם היום אני מרגיש עם הנכדים שלי לקבל אותם לבית ספר שהם ספרדים.

ש: רק להבהרה אחרונה לגבי הג'רמוקלים. זה היה כפר?

ת: לא מכיר. לא יודע.

ש: הבנתי.

ת: ... בית כנסת ג'רמוקלי ברחוב בצלאל. בית כנסת אורפלי, בית כנסת ג'רמוקלי.

ש: הבנתי. בסדר. יש לי שאלה עכשיו לגבי הפעילות הציבורית שלך. מתי התחלת להיות חזון פה? מתי גמרת את לימודי הרבנות

ת: אני לא נכנסתי לרבנות בכלל. כתוב בפרקי אבות "אהב את המלאכה ושנא את הרבנות. שבעים פנים לתורה". רבנות קודם כל רבנות. אבל רבנות יש גם כן אחר. רב ... כל אחד. שבעים פנים לתורה. אני למדתי בדיוק אחרי בר המצווה, עמדתי כבר לשחוט על יד האבא בסוריה. היה אצלנו אחד מוכר עופות שהוא היה מספק עופות לבתי מלון לגויים. אז שם לא היו צריכים כשר. עמדתי ושחטתי ליד האבא. למדתי אצלו. הבן אדם נפטר שנה שעברה פה בבת ים ... בחולון.

ש: מי זה היה?

ת: זה היה הקבלן שהוא היה מספק עופות לבתי מלון בסוריה.

ש: הוא היה יהודי?

ת: כן, יהודי. למדתי אצלו עם העופות שלו שהוא היה מספק.

ש: לא היה צריך ללמוד קורס מיוחד לקבל תעודה?

ת: חייבים דינים ללמוד. יש דינים. אני לא יודע

ש: דיני שחיטה?

ת: דיני שחיטה והעמדת הסכין. אחד שיודע לשחוט ולא יודע להעמיד סכין, לא ... אסור לו לעמוד ולשחוט.

ש: ברבנות לא למדת זאת אומרת באופן מסודר?

ת: באופן מסודר לא. באופן עצמאי לבד. כנס אלי הביתה, תסתכל יש לי ספריה יותר גדולה ממה שיש פה.

את זה אני למדתי לבד.

ש: ... ספרי קודש.

ת: כן ספרי קודש.

ש: וחזנות? איך הפכת להיות חזן של בית הכנסת?

ת: בית הכנסת, עוד בסוריה עמדתי ...

ש: כן?

ת: כן. קודם כל בבית הספר היינו מתפללים כל יום בבוקר לפני שהתחילו את הלימודים. היינו עומדים שלושה נערים, מתחילים כל אחד חלק. בסך הכל יום. שבתות כמוכן בבית הכנסת. בערב מבית הספר ישר לבית הכנסת מנחה בארבע. כשאני התפללתי פה נפטר להם החזן שהיה להם מהעדה

ש: מתי זה היה?

ת: זה היה ב-56' אם אני לא טועה, 55'.

ש: בית הכנסת הזה עדיין לא היה קיים?

ת: לא היה קיים.

ש: היה צריך?

ת: היה צריך פה.

ש: צריך שהיה בית כנסת?

ת: כן והיתה חצר עם דיירים גם כן מסביב. מאותה השנה אני עד היום חזן אצלם.

ש: עכשיו תגיד לי, אני יודע, אני מתאר לעצמי שאתה במשך השנים יצא לך לפגוש משפחות של עולים מסוריה. כל העזרה התרכזה פה, נכון? פה היה המרכז?

ת: אני לא הייתי מעורב בזה.

ש: לא התערבת בעניני עזרה וסעד והוועד או משהו בסגנון הזה? לא היית מעורב?

ת: הייתי חזן

ש: במשרה מלאה כמו שאומרים.

ת: שום דבר. רק חזנות, לא יותר.

ש: עבודה חוץ מזה הייתה?

ת: עבודה הייתי עובד לבד

ש: בלי שום קשר.

ת: שום דבר.

ש: היום מה אתה עושה?

ת: אני פנסיונר היום.

ש: לפני שיצאת לפנסיה?

ת: עבדתי בבית החרושת אמקור 32 שנה.

ש: זאת אומרת לא התפרנסת מהענין הזה של שירות בקודש? עבדת רגיל

ת: רבנות לא נכנסתי לגמרי, רק בזמן שהייתי צעיר לעבור בחינות של השחיטה ולקבל תעודה. כל עוד שהיה אבא בחיים שעמדתי על ידו היה שם. כשהוא נפל למשכב הלכתי ועברתי בחינות, קיבלתי תעודה, אישור. עכשיו כל שנה לפני ראש השנה אני הולך לרבנות, לוקח את הסכינים איתי, מראה להם את הסכינים, טובלים אותם, מתקנים אותם וגם רואים את כל העבודה ונותנים לי אישור שאני מוסמך לעבוד ולשחוט בשבוע של ראש השנה וכיפור בתור שוחט מטעם הרבנות.

ש: עבדת 32 שנה בעבודה

ת: ... במשך השנים כל שנה הוועד דרש חדר אוכל נפרד. היינו אוכלים עם חדר אוכל של בית החרושת "הארגז". שם לא היה כשר.

ש: ב"ארגז" לא היה כשר?

ת: לא, עד היום, אמנם עדין מביאים

ש: כי זה היה של ההסתדרות?

ת: אמנם גם ... ההסתדרות, אבל

ש: למה פה

ת: למה? שם אמנם היו מזמינים את הדברים כשר אבל לא היו להם כלים נפרדים חלבי ובשרי. פה הוועד דרש כל שנה חדר אוכל נפרד כשר עם השגחה. ואז כשפתחו את זה לפי 12, 13 שנה, ההנהלה לא רצתה להביא משגיח מהרבנות. היות ואני איך אומרים מוסמך, אז נתנו לי לכמה שעות להיות משגיח בחדר האוכל במקום שעות בייצור. אבל זה פגע בי והיום פוגע עוד יותר בזמן שאני נמצא בפנסיה. למה? עשר שנים מנהל המחלקה שעבדתי בה נתן לי רק פעם אחת חצי דרגה במשך עשר שנים. לשאר למשל נתנו דרגות לכל המפעל מטעם ההסתדרות, אז קיבלתי. כשביקשתי הוא אמר לי – אתה עובד פה? אתה עובד למעלה, במטבח. שהם ישלמו לך. - מה זה? אבל אני מקבל משכורת מאמקור לא מהמטבח. מטעם אמקור הם משלמים לי. אמנם זה מוכר מהרבנות. הם באים ... ביקורת מהרבנות. אז זה פגע בי עד היום במשכורת של הפנסיה, שאני לא קיבלתי את הדירוג כמו שכל הפועלים שעבדו יום שלם שם. בכל אופן ברוך השם אני חי ושלא נצטרך לאף אחד, שלא נצטרך לבשר ודם, עד היום.

ש: שתהיו בריאים.

ת: תודה לאל.

ש: תרשה לי עוד כמה דקות עוד כמה שאלות. בסדר? אתה חי פה ברוך השם משנות הארבעים

ת: מ-47' אני בארץ.

ש: אתה בטח שמעת והסתובבת. איפה אתה יודע על ריכוזים של יהודי סוריה בארץ? אילו בתי כנסת יש להם?

ת: בתקווה יש בית כנסת של הדמשקאים.

ש: איך קוראים לבית הכנסת? רק אחד יש בשכונת התקווה?

ת: כן, זה אחד של חלבים. היה אחד של דמשקאים עכשיו מעורב חלבים ודמשקאים. רחוב ... מספר 4 או 6 בשכונת התקווה. בן-דוד שלי הוא אחראי שם. קוראים לו יוסף טרב.

ש: זאת אומרת אם אני ארצה להיפגש איתו אתה תעזור לי?

ת: אתה יכול לגשת לשם. כל יום בערב פתוח שם, מתפללים בוקר וערב. במידה שהוא לא נמצא בבית הכנסת, אני לא יודע מה להגיד לך. הוא גר בנווה צה"ל.

ש: בן כמה הוא?

ת: הוא גם כן עכשיו 67, משהו כזה, 68.

ש: אבל יש לו ...

ת: מופיע בספר הטלפונים. יוסף ויפה טרב. אבל תשים לב, בנווה צה"ל ברחוב חיל שם יש עוד אחד יוסף טרב ... גם אשתו באותו שם, יוסף ויפה טרב. ההוא סמטת החרמון 11. אחי בנווה צה"ל בתל אביב.

ש: או. קיי. אז הם שם היו בבית הכנסת. איפה עוד?

ת: יש את הנכד של הדוד שלי, הוא רב של השכונה היום במקום אבא שלו שנפטר לפני כמה שנים.

ש: מה השם שלו?

ת: הרב עזרא טרב. ראש הישיבה של יוסף חיים בשכונת התקווה. הוא שם ראש הישיבה. נכד של הדוד שלי, אח של אבא.

ש: הוא מחזיק את הישיבה וגם יש שם בית כנסת, אגב?

ת: כן.

ש: הבנתי.

ת: שם כל היום פתוח. יום שישי אני חושב שלא. אולי, לא יודע.

ש: בכל אופן יש שם טלפון?

ת: כן.

ש: איך קוראים לישיבה הזאת?

ת: ישיבת יוסף חיים.

ש: ישיבת יוסף חיים בשכונת התקווה.

ת: כן. דרך לוד. יש את הכתובת פה.

ש: ישיבה-פנימיה ע"ש רבנו יוסף חיים זיע"א, שכונת התקווה, רחוב דרך לוד, תל אביב. הבנתי, בסדר. רחוב לח"י, דרך לוד 79.

ת: לפני זה היו קוראים להם דרך לוד.

ש: אה, לפני זה, הבנתי. בסדר, אני אגיע אליו. הטלפון אני רואה הוא ... אבל הוא בטח שונה.

ת: שונה או הוסיף ספרה או משהו. לא בדיוק.

ש: או. קיי. אז זה בשכונת התקווה. איפה יש בתי כנסת של דמשקאים או חלבים?

ת: חלבים יש בתל אביב. יש בתקווה בית כנסת מגן דוד של החלבים ברחוב חנוך. יש בצפון תל אביב בית

כנסת ברחוב בן-יהודה אבל מה המספר אני לא יודע. זה בדיוק אחרי הבנינים של בתי המלון.

ש: אה, של החלבים, אני יודע. איפה שנמצא ...

ת: חבר הכנסת היה שם, איך קוראים לו?

ש: ידיד.

ת: נכון ידיד. ... נמצא גם כן שם.

ש: איפה עוד באזור תל אביב של הדמשקאים או החלבים, ככה מרכזיים?

ת: יש את תפארת ישראל בשכונת התקווה גם כן חלבים ודמשקאים ביחד.

ש: זה השלישי שעליו דיברת קודם?

ת: כן.

ש: זה באזור המרכז?

ת: כן.

ש: ומקומות בירושלים?

ת: בירושלים אין של דמשקאים. יש של חלבבים, אמרתי לך בית הכנסת עדס קראו לזה.

ש: בכל ירושלים אין אפילו בית כנסת אחד של דמשקאים?

ת: אין.

ש: למה?

ת: לא מכירים אותם כדמשקאים. קוראים להם חלבבים.

ש: הבנתי. אז צריך להיות מספר גדול כדי להקים בית כנסת ...

ת: אין להם מקום או מרכז דמשקאי. הילדים שלי, יש לי שם שני בנים ושתי בנות שגרים בירושלים. אחד בהר נוף והשני בבית"ר. שתי הבנות במרכז העיר, בסנהדריה. לא קוראים להם דמשקאים אלא חלבבים. אבל פה לא מודעים, לא יודעים שיש עדה דמשקאית לבד ועדה חלבית לבד. יש מרחק בין דמשק לחלב. עם האוטובוסים הישנים שהיינו נוסעים משעה שבע בבוקר עד שקיעת השמש כמעט בערב. יש קו רכבת מדמשק עד ליד גבול סוריה-לבנון. שם מחליפים רכבת כי הפסים שם יותר רחבים, לא כמו של סוריה. של סוריה בנו הצרפתים. של חלב בנו את זה אני חושב האנגלים או מישהו אחר. שם כמו פסי הרכבת כאן, יותר רחבים. אז מחליפים רכבת, מגיעים למחרת בבוקר בשעה שבע. משעה שלוש אחרי הצהריים עד הלילה רכבת אחת. אחר כך ממשיכים ברכבת השניה עד למחרת בבוקר ...

ש: כלומר אלו שתי קהילות נפרדות ...

ת: לא רק המרחק בינהן. כמו הגליל והגולן ואילת. מרחק של כמה שעות עכשיו באוטובוסים חדשים.

ש: כמה מאות קילומטר.

ת: אבל מה, אוטובוסים הישנים היו נוסעים יום שלם. והיו נוסעים עם שני נהגים להחליף. היה עוזר נהג גם כן אם קורה משהו מכני ברכב שיתקן.

ש: יש לי שאלה לגבי, אמרת שיש בירושלים בעיקר חלבבים, בית כנסת של חלבבים.

ת: כן.

ש: יש כמה בתי כנסת?

ת: אחד שאני מכיר. יש אחד דמשקאי נזכרתי עכשיו. זה באופן פרטי. לא של קהילה שמחזיקה את זה. בן אדם פרטי.

ש: שהוא דמשקאי במקור?

ת: כן. יש לי אח שגר בירושלים והוא מתפלל שם.

ש: איפה? איזה רחוב?

ת: סביבות מקור ברוך. איך קוראים לו הבן-אדם? לא זוכר. במקור ברוך התפללתי שם כמה פעמים כשנשארתי בירושלים אצל אחי.

ש: בשכונה הזו במקור ברוך יש קהילה של דמשקאים?

ת: לא, בודדים.

ש: איפה בירושלים יש קהילה של דמשקאים ככה במקור.

ת: אין.

ש: אין בכלל?

ת: אין.

ש: אז מי ... הרבה מסוריה ולבנון? מי גר שם בירושלים בעיקר?

ת: יש שם הרבה משפחות אבל הם לא גרים במרוכז. כל אחד גר במקום אחר.

ש: מה עם הקמישלים?

ת: הקמישלים לא יודע שום דבר.

ש: אתה לא מכיר עליהם?

ת: שום דבר. אף מילה.

ש: אבל אתה יודע שיש בירושלים?

ת: ... גם בגבול סוריה. הקמישלים הם שייכים לסוריה.

ש: אבל איפה הם גרו בירושלים אתה לא יודע?

ת: לא.

ש: אתה לא מכיר?

ת: לא שמעתי עליהם.

ש: בוא ניגש לחיפה. מה עם חיפה?

ת: חיפה אני יודע שיש שם בית כנסת.

ש: למי?

ת: בית כנסת חבובה.

ש: של הדמשקאים.

ת: הדמשקאים.

ש: ולחלבים?

ת: לחלבים לא יודע.

ש: בעוד אילו מקומות בארץ יש בתי כנסת? בת ים למשל?

ת: יש עוד בית כנסת ... בחיפה יש עוד בית כנסת, אני לא זוכר, לא יודע ...

ש: של יוצאי סוריה?

ת: כן.

ש: בת ים, חולון, ככה בתי כנסת?

ת: יש בית כנסת גדול ענקי. יש כולל וישיבה. הם לומדים כל היום שם.

ש: איפה?

ת: ברמת הנשיא. רחוב סמטת החרמון. בית כנסת בית יעקב גם כן קוראים לו.

ש: למי זה משותף?

ת: לבנונים ודמשקאים ביחד. ובונים עכשיו בית כנסת דמשקאי נפרד שם גם כן.

ש: היום הם בונים? באותו מקום?

ת: לא באותו מקום. באותה השכונה.

ש: רמת הנשיא?

ת: בבת ים, אני יודע. הרב שם יש לו איזה קשר עם מישוהו בעל עמדה והוא מחזיק כסף והוא בונה את זה.

ש: זה בעיקר לעליה האחרונה?

ת: הרב ביסו. הוא שם בבניה.

ש: למה מקימים עכשיו בית כנסת חדש, בגלל העליה האחרונה? פתאום יש שם קהילה גדולה?

ת: לא. הוא כבר כמה שנים פה בארץ. לפני שעלתה העליה האחרונה.

ש: כן, אבל למה בונים בית כנסת חדש?

ת: הוא קיבל גם כן מקום על יד בית דגון איזה מושב. הוא לא גר במושב, הוא גר בבת ים.

ש: הוא רב המושב שם?

ת: הוא רב המושב אבל הוא גר בבת ים.

ש: אני שואל למה היה צורך לבנות עוד בית כנסת אחד ברמת הנשיא?

ת: מפני שאין מקום מספיק שם בבית הכנסת בית יעקב.

ש: בגלל העליה האחרונה של שנות התשעים?

ת: אולי.

ש: איפה עוד מקום בארץ שיש? בחולון יש בית כנסת?

ת: לא, אין. אולי האחים יודעים, אני לא יודע, כי רוב העליה שהגיעה גרים עכשיו בחולון. אתה יכול

לשאול את סמי אולי הוא יודע אם יש להם מקום קבוע.

ש: מקומות אחרים בארץ?

ת: לא מכיר.

ש: איך הסתדרה המשפחה שלך? זאת אומרת הבנים של האחים שלך, של האחיות? באופן כללי הסתדרו?

ת: אני לא מתערב איתם. אני יודע ממני, מהמשפחה שלי, הבנים והבנות וזהו זה ...

ש: כולם נשארו אנשי מסורת?

ת: כן. גם הנכדים. בעזרת השם יהיו מאמינים.

ש: כלומר מקפידים

ת: תראה, עד היום הם חובשים כיפה על הראש. אמנם בחוץ לארץ הלכנו בלי זה. בבית הספר כן. יצאנו

מבית הספר שמנו את זה בכיס כי הערבים היו לוקחים את זה. גונבים לנו.

ש: היו מטרידים אתכם.

ת: היינו נכנסים לבית הכנסת, שמנו את זה על הראש. עד היום יש כאלה שהכיפה בכיס, מגיעים לבית

הכנסת שמים על הראש, יוצאים שמים בכיס. פנו אלי פה – אל תיתן לבן אדם הזה לעמוד להתפלל כי הוא

הולך בלי כיפה.

ש: פנו אליך. ואתה ענית להם, מה אמרת?

ת: אני אמרתי להם שאני לא הולך ... אף אחד, שיחליט מה שהוא רוצה. אני בשבילי הוא בא לבית הכנסת

הוא מתקבל.

ש: זאת אומרת אתה מקבל את העמדה הזו, אתה נוקט בעמדה הזו מפני שאתה יודע שזה היה הנוהג בסוריה?

ת: כן. אני בטוח שגם בבית שלהם אותו הדבר. ... לא יכול בחוץ. רק המשפחה שלהם. מחוץ לבית, מחוץ למשפחה לא ... בכלל אצל אף אחד. עד היום כשמזמינים אותי לאיזה מקום, לבית אבליים או משהו להיות אצלם, ללמוד, אני אומר להם ישר – תשמעו, אני לא אוכל בישול. אתם רוצים שאני אוכל? ... בבקשה. בישול אני לא אוכל. הם מכירים את המשפחה והם מבינים את זה.

ש: במטותא ממך עוד שאלה אחד שאני חושב שבדיוק היה בסוף הצד השני של הקלטת. עוד פעם ספר לי על אותו אברהם ששון שהגיע לאכזיב וגר שם. תעלה עוד פעם את הנקודה.

ת: הבן אדם הזה אני חושב שהוא אולי מטעם הסוכנות היה שם.

ש: בכפר הערבי שהיה?

ת: כפר אכזיב, כן. הוא קיבל את ההורים שלי. איך שהם ירדו מהספינה לים, הוא נכנס לים והוציא אותם. היו אצלו כל השבת עד מוצאי שבת או יום ראשון עד שהם נסעו.

ש: הם התארחו אצלו בבית?

ת: כן.

[סוף הראיון]